

EVALUATIE KLIMAATADAPTATIEBELEID

Rekenkameronderzoek gemeente Soest

Bureau
7TIEN

Rekenkamer
Soest

EVALUATIE

KLIMAATADAPTATIEBELEID

Rekenkameronderzoek gemeente Soest

Versie

Definitief

Auteurs

Wieke Meijer MSc.
Ir. Freek Kuiperi
Jesse de Graaff MSc.

Opdrachtgever

Rekenkamer Gemeente Soest

Datum

5-4-2024

Plaats

Utrecht

MANAGEMENTSAMENVATTING EN CONCLUSIES

Inleiding

Het klimaat verandert, en dat brengt nieuwe uitdagingen met zich mee. Verdere opwarming betekent voor Nederland dat we te maken krijgen met meer droogte, hitte en wateroverlast. Deze veranderingen brengen verschillende risico's met zich mee op het gebied van gezondheid, economie en natuur.

Nederland bestendig maken voor de gevolgen van klimaatverandering noemen we klimaatadaptatie. Klimaatbestendigheid is een landelijk opgave, die vraagt om een lokale aanpak en lokale implementatie. Gemeenten spelen daarom een sleutelrol in het nemen van beslissingen en het uitvoeren van (ruimtelijke) maatregelen. Zo ook de gemeente Soest.

Aanpak

De rekenkamer wil voor de gemeenteraad in beeld brengen of het gevoerde beleid van de afgelopen vijf jaar op het gebied van klimaatadaptatie doeltreffend en doelmatig is geweest. In aanvulling hierop wil de rekenkamer ook weten of Soest op schema loopt om de doelen uit de nationale klimaatadaptatiestrategie en het Deltaprogramma te behalen. De hoofdvraag waarmee dit is getoetst is als volgt:

“Welke maatregelen heeft de gemeente Soest de afgelopen vijf jaar genomen op het gebied van klimaatadaptatie in de breedste zin van het woord (dus te nat, te droog en te heet), waren deze maatregelen doelmatig en doeltreffend, en op welke wijze werden inwoners, bedrijven en instellingen betrokken en gestimuleerd om klimaatadaptatieve maatregelen te nemen?”

Om de onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden hebben we een normenkader opgesteld. In bijlage I is dit normenkader opgenomen. Het onderzoek zelf bestond uit de volgende stappen:

1. Verkennende gesprekken met de wethouder en ambtelijke organisatie.
2. Documentonderzoek naar relevante beleidsstukken, onderzoeken en monitoringsgegevens.
3. Verdiepende gesprekken met maatschappelijke en bestuurlijke partners en bredere groep betrokkenen uit ambtelijke organisatie. Bijlage II bevat een overzicht van de gesprekspartners.

Achtergrond beleid klimaatadaptatie

Het beleid van gemeente Soest is gestoeld op landelijk en regionaal beleid en regionale samenwerkingen. Daarnaast is er een aantal wettelijke taken waar de gemeente zorg voor moet dragen.

Wettelijke verplichtingen en bestuurlijke afspraken

De gemeente heeft met betrekking tot klimaatadaptatie wettelijk enkel verplichtingen op het gebied van water. Het gaat om een zorgplicht, die is vastgelegd in de Wet milieubeheer. De zorgplicht houdt in dat:

- De gemeente zorgt voor de inzameling en transport van stedelijk afvalwater,
- De gemeente zorgt voor de verwerking van afvloeiend hemelwater,
- De gemeente zorgt voor het beperken van de nadelige gevolgen van de grondwaterstand.

Hoe de gemeente voornemens is deze taken uit te voeren staat in het gemeentelijk rioleringsplan (GRP). Met het opgaan van de Wet milieubeheer in de Omgevingswet op 1 januari 2024 vallen de wettelijke taken onder de Omgevingswet. De taken blijven vergelijkbaar maar onder de Omgevingswet dienen de maatregelen te worden beschreven in een water- of rioleringsprogramma in plaats van een gemeentelijk rioleringsplan.

Naast de wettelijke taak zijn in het Bestuursakkoord klimaatadaptatie van 2018 afspraken vastgelegd door Rijk, provincies, waterschappen en gemeenten. Voor gemeenten zijn hieruit twee afspraken het meest relevant:

- Gemeenten zijn verplicht om voor 2020 een stresstest op het gebied van klimaatadaptatie uit te voeren.
- Gemeenten hebben de mogelijkheid om in regionaal verband aanvragen voor de impulsregeling in te dienen.

Regionale samenwerking

De gemeente Soest maakt op grond van het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie (DPRA) onderdeel uit van de werkregio Platform Water Vallei en Eem. Dit is een samenwerkingsverband tussen het waterschap Vallei en Veluwe en 16 gemeenten waarin wordt gewerkt aan de opgaven op het gebied van klimaatadaptatie (te nat, te heet en te droog). De werkregio Platform Water Vallei en Eem werkt met twee andere werkregio's samen in de Manifest Regio Vallei en Veluwe. Deze manifestregio heeft een regionale adaptatiestrategie opgesteld. Begin 2018 heeft het college van de gemeente Soest zich hieraan gecommitteerd. Dit heeft in 2018 onder andere geleid tot de regionale stresstesten. Hierna zijn in navolging van de bestuurlijke afspraken in het DPRA in 2021 risicodialogen gevoerd. In de aanpak van Soest heetten deze gesprekken StadsDialogen. Tot nu toe heeft nog geen monitoring of evaluatie van de afspraken in de regionale adaptatiestrategie plaatsgevonden.

Specifiek voor het watersysteem (afvalwater, hemelwater en watergangen) werkt Soest apart samen met waterschap Vallei en Veluwe en een aantal andere gemeenten in de regio. Tot slot heeft Soest een aantal concrete opgaven en plannen samen met de gemeente Baarn uitgewerkt omdat de opgave vergelijkbaar is. Denk bijvoorbeeld aan het Gemeentelijk Water en Rioleringsplan.

Beleid gemeente Soest

Het beleid voor klimaatadaptatie op het gebied van water krijgt concreet vorm in het gemeentelijk water- en rioleringsplan 2018-2022 (GWRP). In het GWRP zijn maatregelen op het gebied van riolering, hemelwaterafvoer en communicatie met inwoners opgenomen. Het GWRP is in 2022 verlengd om de periode tot de totstandkoming van het omgevingsprogramma water, riolering en klimaatadaptatie te overbruggen.

Klimaatadaptatiebeleid op het gebied van hitte en droogte komt niet expliciet terug in de beleidsstukken van de gemeente Soest. Wel is er een aantal aanpalende beleidsdossiers waarbinnen klimaatadaptatie een rol heeft of zou kunnen hebben. Zo bevat de Bosnota 2015 een maatregel op het gebied van bosbranden en in het landschaps- en natuurontwikkelingsplan 2019 – 2024 is klimaatadaptatie als thema geïntroduceerd. Concrete maatregelen op het gebied van klimaatadaptatie zijn in het landschaps- en natuurontwikkelingsplan echter niet benoemd.

Momenteel wordt door de gemeente gewerkt aan gemeentelijke omgevingsprogramma's, waaronder een programma op het gebied van water, riolering en klimaatadaptatie en een programma op het gebied van groen. In dat kader is een voorlopige uitvoeringsagenda klimaatadaptatie opgesteld. Omdat dit nog geen vastgesteld beleid is en nog niet in uitvoering is, is deze voorlopige uitvoeringsagenda niet meegenomen in dit onderzoek.

Conclusies

De conclusies zijn opgedeeld in drie onderdelen: conclusies over de maatregelen, conclusies over het beleid in zijn geheel en conclusies over de rolinvulling van de raad.

Overkoepelend

De doeltreffendheid van het volledige klimaatadaptatiebeleid meten we af door te kijken naar de mate waarin de doelstelling is behaald. De gemeente heeft zich in de regionale adaptatiestrategie gecommitteerd aan de doelstelling om in 2050 klimaatrobuust te zijn ingericht. Met stresstesten is een eerste stap gezet om de opgave om deze doelstellingen te behalen, in beeld te brengen. Dit is alleen nog niet vertaald in een concrete opgave per wijk of straat of perceel. De mate waarin de gemeente doeltreffend is met het volledige beleid is dus ook niet vast te stellen.

Wel concluderen we dat de gemeente op het gebied van wateroverlast maatregelen heeft genomen om de omgeving klimaatbestendig in te richten. Deze maatregelen zijn over het algemeen doeltreffend en doelmatig uitgevoerd. Wel zou de doeltreffendheid en doelmatigheid kunnen worden vergroot door meer in te zetten op maatregelen om derden te beïnvloeden.

Maatregelen

We hebben een analyse gemaakt van de uitgevoerde maatregelen op het gebied van klimaatadaptatie (zie hoofdstuk 3). Daaruit blijkt dat de maatregelen die de gemeente Soest heeft getroffen op het gebied van klimaatadaptatie vooral betrekking hebben op wateroverlast. Daarbij worden maatregelen getroffen om de eigen infrastructuur, zoals de riolering, aan te passen en om kennis bij eigen organisatie en bij inwoners en bedrijven te vergroten. Er worden minder maatregelen getroffen om inwoners en bedrijven te beïnvloeden. Waar maatregelen wel tot doel hebben inwoners en bedrijven te beïnvloeden is dit voornamelijk met financiële prikkels (subsidies) en niet door verandering af te dwingen met behulp van wet- en regelgeving.

Maatregelen op het gebied van samenwerking

Soest werkt in de werkregio Platform Water Vallei en Eem en de manifestregio Vallei en Veluwe Klimaatbestendig samen aan klimaatadaptatie. De samenwerking heeft er onder andere toe geleid dat stresstesten zijn uitgevoerd en Soest impuls gelden voor de uitvoering van klimaatadaptatiemaatregelen heeft kunnen binnenhalen. Daarmee heeft de samenwerking tot meer middelen voor en kennis over klimaatadaptatie geleid. Ook is een aantal acties, zoals het uitvoeren van stresstesten, in samenwerking opgepakt waardoor deze efficiënter konden worden uitgevoerd. Deze regionale samenwerking is dus succesvol gebleken.

Maatregelen op het gebied van Wateroverlast

In het Grondwater en Rioleringsplan 2018-2022 (GWRP) van de gemeente Soest is een aantal maatregelen getroffen om wateroverlast te voorkomen. De doeltreffendheid van de maatregelen verschilt. Met name maatregelen die de gemeente zelf uitvoert, zijn behaald en doeltreffend. Maatregelen op het gebied van het afkoppelen van openbare oppervlakten zijn deels doeltreffend. Het stimuleren van het afkoppelen van particuliere oppervlakten is minder doeltreffend. De maatregelen op het gebied van communicatie en bewustwording zijn niet of nauwelijks uitgevoerd en hebben dus niet of nauwelijks hun doel bereikt.

Maatregelen op het gebied van Hitte en droogte

Op het gebied van hitte en droogte is tot nu toe weinig ingezet. De opgave was niet in beeld en een overkoepelend beleidskader op het gebied van hitte en droogte ontbrak. Dit zegt niet dat er niets is gebeurd maar inzet was vaak ad hoc en op basis van individuele inzet in de uitvoering. In de nieuwe programma's onder de Omgevingswet en de onderliggende uitvoeringsagenda zullen deze opgaven wel terugkomen.

Beleid

Overkoepelend concluderen we dat de gemeente Soest beleid heeft gevoerd op het gebied van wateroverlast maar niet op het gebied van hitte en droogte. Daardoor komen potentiële oplossingen op het raakvlak van hitte, droogte en wateroverlast (zoals groenstructuren) minder snel in beeld. Dat draagt niet bij aan het doeltreffend en doelmatig klimaatbestendig inrichten van Soest.

De conclusies met betrekking tot het klimaatadaptatiebeleid op het gebied van wateroverlast worden hierna aan de hand van verschillende aspecten beschreven. Omdat er voor hitte en droogte geen expliciet beleid is gevoerd laten we dat buiten beschouwing.

Doelbereik

Via de klimaateffectatlas van Vallei en Veluwe Klimaatbestendig is de opgave op het gebied van klimaatadaptatie regionaal in beeld gebracht. In het GWRP (p74) en uit de tussenevaluatie van het GWRP (p1) blijkt dat er doelstellingen voor wateroverlast zijn bepaald en deze grotendeels zijn behaald.

Participatie en samenwerking

De mate waarin inwoners en maatschappelijke partners zijn betrokken bij het beleid (GWRP) is beperkt in zowel de totstandkoming als de uitvoering. Voor de uitvoering van ruimtelijke ingrepen in het kader van het GWRP worden inwoners overigens wel betrokken als onderdeel van de standaard werkwijze van de gemeente met betrekking tot aanpassingen in de openbare ruimte.

Intern werkt de gemeente goed samen in het combineren van ruimtelijke opgaven waardoor koppelkansen kunnen worden benut. Bijvoorbeeld door afkoppelen te combineren met de herinrichting van een straat. Wel kan de samenwerking tussen beleid en uitvoering nog versterkt worden. Zo wordt niet al het beleid zo uitgevoerd als gepland en zijn bij beleid cijfers over aantallen subsidieverstrekingen onbekend.

Communicatie

Ondanks de geformuleerde maatregelen in het beleid heeft de gemeente op het gebied van communicatie richting inwoners en bedrijven weinig activiteiten uitgevoerd. De gemeente is bijvoorbeeld lid van stichting Steenbreek maar er is geen gebruik gemaakt van de instrumenten die Steenbreek biedt. De beperkte inzet op communicatie werkt belemmerend voor het behalen van de doelen op het gebied van klimaatadaptatie omdat klimaatadaptatie ook over de inrichting van de particuliere ruimte gaat en er dus ook inzet van inwoners nodig is om de doelen te behalen.

Navolgbaarheid en leesbaarheid

Het klimaatadaptatiebeleid is slecht navolgbaar. De verschillende thema's van klimaatadaptatie zijn verdeeld over verschillende beleidsterreinen. Het beleid en de stukken zijn niet online beschikbaar, evenals eventuele publieke informatie en communicatie over de doelen of maatregelen die de gemeente nastreeft.

Monitoring en evaluatie

Monitoringsinformatie is op aanvraag beschikbaar maar monitoring lijkt niet structureel en periodiek plaats te vinden. Wel is tussentijds een evaluatie van het GWRP uitgevoerd op basis waarvan bijsturing heeft plaatsgevonden. Deze bijsturing had bijvoorbeeld betrekking op de conclusie in de tussentijdse evaluatie dat inwoners beperkt bekend waren met de afkoppelsubsidie. Door bij te sturen zijn er in de periode na de tussentijdse evaluatie meer subsidies verstrekt.

Doelmatigheid

Op het gebied van water en riolering is met het GWRP een duidelijk plan geformuleerd en is tussentijds bijgestuurd. Ook is geborgd dat middelen binnen de begroting konden worden verschoven om zo ingezet te kunnen worden op de meest urgente opgave. We concluderen daarom dat het beleid op het gebied van water doelmatig is geweest. Wel liggen er nog verbetermogelijkheden op het gebied van bijvoorbeeld monitoring.

Op het gebied van hitte en droogte is geen duidelijk beleid geformuleerd. Dit zegt niet dat er niets gebeurt. Ad hoc zijn diverse maatregelen in de uitvoering meegenomen. Echter maakt het ontbreken van beleid het onmogelijk om inzichtelijk te maken of dit doelmatig is.

Rechtmatigheid

De gemeente Soest voldoet aan de wettelijke en bestuurlijke taken op het gebied van klimaatadaptatie in de zin dat de gemeente de zorgplicht invult (GWRP) en Soest de regionale adaptatiestrategie heeft vastgesteld.

Rolinvulling raad

We maken onderscheid tussen wateroverlast en hitte/droogte bij de rolinvulling van de raad. Op het gebied van wateroverlast heeft de gemeenteraad het GWRP aan de voorkant vastgesteld. Op verzoek van de gemeenteraad

is een tussenevaluatie uitgevoerd waarover de gemeente is geïnformeerd. De raad heeft hiermee haar kaderstellende en controlerende rol kunnen invullen.

Op het gebied van hitte en of droogte is de raad wel geïnformeerd over voorgenomen maatregelen die nu zijn geformuleerd voor het omgevingsprogramma op het gebied van klimaatadaptatie maar hiervoor is nog geen beleid vastgesteld en daarmee ontbreekt ook monitoringsinformatie. Op dit vlak kan de gemeenteraad de kaderstellende en controlerende rol niet goed invullen.

Aanbevelingen

Hierna zijn de aanbevelingen naar aanleiding van het rekenkameronderzoek opgenomen.

- 1. Breng als college de opgave om de gemeente klimaatrobust in te richten in beeld.** De doelstelling vanuit het deltaprogramma klimaatadaptatie en de regionale adaptatiestrategie is een klimaatrobuste inrichting in 2050. Om dit doel te realiseren is het van belang in beeld te hebben wat de opgave is om hier te komen. Regionaal zijn er stresstesten uitgevoerd om een eerste stap te zetten om de opgave in beeld te brengen maar dit biedt nog geen concreet handelingsperspectief op wijk, straat en perceelniveau. We bevelen aan om dit wel in beeld te brengen zodat inzichtelijk wordt waar de gemeente staat en wat er qua inrichting dient te worden aangepast om aan de doelstelling te voldoen. Om hier invulling aan te geven zou bijvoorbeeld gebruik kunnen worden gemaakt van klimaatadaptatie labels waarmee per perceel inzichtelijk kan worden gemaakt hoe het perceel scoort op uitgangspunten als waterberging, hittevorming en verharding.
- 2. Stel als gemeenteraad integraal klimaatadaptatiebeleid vast waarin zowel hitte, droogte als wateroverlast een plek krijgen op basis van de opgave (zie aanbeveling 1).** Momenteel wordt met de ontwikkeling van omgevingsprogramma's een stap gezet om tot nadere invulling van klimaatadaptatie te komen. Klimaatadaptatie komt daarin in verschillende programma's terug. Door deze opsplitsing verwachten wij dat er opnieuw te weinig aandacht zal zijn voor integrale (ruimtelijke) oplossingen die een bijdrage leveren aan problematiek op zowel hitte, als droogte, als wateroverlast. Denk bijvoorbeeld aan wadi's en groenontwikkeling, die veelal voor zowel wateroverlast, droogte als hitte een positieve bijdrage leveren en daarnaast de leefbaarheid en biodiversiteit kunnen versterken. We adviseren daarom om integraal klimaatadaptatiebeleid op te stellen en daarbij gebruik te maken van een heldere beleidslogica. Daarmee wordt het beleid navolgbaar en kunnen verantwoordelijkheden helder worden belegd.
- 3. Zet als gemeenteraad bij het vaststellen van het klimaatadaptatiebeleid, meer in op het meenemen en stimuleren van inwoners en bedrijven bij maatregelen op het gebied van klimaatadaptatie.** Klimaatadaptatie is niet alleen een opgave in de openbare ruimte. Ook op private gronden dragen aanpassingen bij. Het is daarom van belang inwoners en bedrijven ook te stimuleren maatregelen te treffen. Op het gebied van wateroverlast heeft de gemeente Soest afgelopen periode wel een aantal maatregelen gedefinieerd maar die zijn niet altijd (succesvol) uitgevoerd. Op het gebied van hitte en droogte hebben wij geen maatregelen teruggevonden. Aanbeveling is om hier komende periode meer op in te zetten. In elk geval door gebruik te maken van de instrumenten die stichting Steenbreek kan bieden en door online- en offlinecommunicatie over klimaatadaptatiebeleid richting inwoners te verbeteren. Maar bijvoorbeeld ook door te overwegen prestatieafspraken met woningbouwcorporaties te maken over het verminderen van verharding en afkoppelen.
- 4. Overweeg als gemeenteraad om naast stimuleringsmaatregelen ook in te zetten op maatregelen die transitie ten behoeve van klimaatadaptatie kunnen afdwingen.** Aanbeveling 3 gaat in op het

stimuleren van inwoners en bedrijven om af te koppelen. Om het stimuleringsinstrument effectief te laten zijn zou het doeltreffend en doelmatig zijn om ook het afdwingen van het afkoppelen mogelijk te maken. Hier heeft de VNG bijvoorbeeld een modelverordening voor opgesteld. Wat ons betreft is het een politieke keus of een stap naar afdwingen wordt gezet. We bevelen daarom aan deze keus expliciet te maken.

5. **Vraag als gemeenteraad om een monitor op het gebied van klimaatadaptatie in te richten.** Momenteel is het beleid verspreid over verschillende beleidsterreinen en het is daarom moeilijk navolgbaar wat de stand van zaken op het gebied klimaatadaptatie is. Ook blijken gegevens niet structureel te worden bijgehouden. We adviseren daarom een monitor in te richten zodat de uitvoering kan worden bijgehouden en tijdig kan worden bijgestuurd. Dit is ook belangrijk gezien de dynamische landelijke beleidscontext op het gebied van klimaatadaptatie.
6. **Breng als college, in lijn met aanbeveling 2, klimaatadaptatie binnen de interne organisatie bij elkaar om de integraliteit te borgen.** Bijvoorbeeld door een samenwerkingsgremium klimaatadaptatie in te richten met deelnemers op het gebied van ruimtelijke ordening, bouwen, groen en uitvoering.

INHOUD

Managementsamenvatting en conclusies	2
Inleiding.....	2
Aanpak	2
Achtergrond beleid klimaatadaptatie	2
Conclusies.....	4
Overkoepelend.....	4
Maatregelen.....	4
Beleid	4
Rolinvulling raad.....	5
Aanbevelingen.....	6
1. Inleiding.....	10
1.1. Doel en onderzoeksvragen.....	10
1.2. Aanpak	11
1.3. Leeswijzer.....	11
2. Beleidscontext.....	12
2.1. Verplichtingen gemeenten op gebied klimaatadaptatie.....	12
2.2. Landelijk beleid	12
2.3. Regionale samenwerking	13
2.4. Beleid gemeente Soest.....	13
3. Doeltreffendheid maatregelen gemeente Soest	15
3.1. Overkoepelende maatregelen	15
3.2. Maatregelen wateroverlast.....	16
3.2.1. Afkoppelen en Steenbreek.....	16
3.2.2. Eenmalige onderzoeken.....	17
3.2.3. Communicatie en beleving.....	18
3.2.4. Onderhoud en beheer.....	18
3.2.5. Grondwatermodel.....	18
3.2.6. Aanpassingen ten behoeve voorkomen wateroverlast	18
3.2.7. Externe advisering en ondersteuning	19
3.2.8. Bevindingen.....	19
3.3. Maatregelen hitte en droogte.....	20
3.4. Analyse maatregelen.....	21
3.4.1. Cirkels van invloed	21
3.4.2. Veranderlogica	22
3.4.3. Bevindingen.....	23

4. Doeltreffendheid en doelmatigheid van beleid	24
4.1. Doelbereik	24
4.2. Participatie en samenwerking	25
4.2.1. Met inwoners en maatschappelijke organisaties	25
4.2.2. Met bestuurlijke partners	26
4.2.3. Binnen de gemeente	26
4.2.4. Bevindingen	26
4.3. Communicatie	27
4.4. Navolgbaarheid en leesbaarheid	28
4.5. Monitoring en evaluatie	28
4.6. Doelmatigheid	29
4.7. Rechtmatigheid	30
5. Rolinvulling raad	31
Bijlage I. Normenkader	32
Beoordeling maatregelniveau	32
Beoordeling beleidsniveau	35
Bijlage II. Overzicht gesprekspartners	37
Bijlage III. Overzicht maatregelen	38
Bijlage IV. BESTUURLIJKE REACTIE COLLEGE VAN B EN W	39
Bijlage V. NAWOORD REKENKAMER	43

1. INLEIDING

Het klimaat verandert, en dat brengt nieuwe uitdagingen met zich mee. Recentelijk heeft het KNMI vier nieuwe klimaatscenario's gepresenteerd die inzicht geven in hoe klimaatverandering in Nederland tot 2100 zich waarschijnlijk zal ontwikkelen.¹ Verdere opwarming betekent voor Nederland hoe dan ook dat we te maken krijgen met drogere zomers en nattere winters. Deze veranderingen brengen verschillende risico's met zich mee:

- **Wateroverlast en overstromingen:** intensere regenbuien leiden tot wateroverlast omdat water niet in de bodem kan infiltreren en het rioolsysteem niet bestand is tegen grote hoeveelheden in een kort tijdsbestek. Door een toename van regen in de winter moeten rivieren meer water afvoeren en neemt de kans op overstromingen toe.
- **Watervoorraad en -kwaliteit:** langdurige perioden van droogte zullen vaker leiden tot watertekorten. Een stijging in de temperatuur van het oppervlaktewater heeft effect op aquatische ecologie, en leidt bijvoorbeeld tot meer blauwalg. Oppervlaktewater is dan minder geschikt voor drinkwaterproductie en om in te zwemmen.
- **Gezondheid:** door stijgende temperaturen komen hittegolven en smog vaker voor en neemt oversterfte zomers toe. Daarbij zullen bepaalde infectieziekten vaker voorkomen omdat ons klimaat geschikter wordt voor bijvoorbeeld teken en muggen die deze ziekten overbrengen.
- **Natuur:** ecosystemen die afhankelijk zijn van neerslag ondervinden nadelen. Bepaalde plant- en diersoorten zullen afnemen of juist toenemen. Daarbij neemt ook de kans op natuurbranden toe, met de gevolgen van dien.
- **Vitale en kwetsbare infrastructuur:** door extremere weer situaties kunnen vitale en kwetsbare functies, zoals energievoorziening, hoofdinfrastructuur, en ziekenhuizen (deels) uitvallen. Terwijl deze functies juist nodig zijn in een crisissituatie, bijvoorbeeld bij een overstroming.
- **Economische schade:** als gevolg van extremer weer en het optreden van voorgaande risico's.

Dit zijn enkele praktijkvoorbeelden van risico's die gepaard gaan met klimaatverandering. Deze uitdagingen vragen om maatregelen om zo goed mogelijk met de veranderingen en bijkomstige risico's om te gaan. Nederland bestendig maken voor de gevolgen van klimaatverandering noemen we klimaatadaptatie. Klimaatbestendigheid is een landelijke opgave, die vraagt om een lokale aanpak en lokale implementatie. Gemeenten spelen daarom een sleutelrol in het nemen van beslissingen en het uitvoeren van maatregelen. Zo ook de gemeente Soest.

De rekenkamer wil voor de gemeenteraad in beeld brengen of het gevoerde beleid van de afgelopen vijf jaar op het gebied van klimaatadaptatie doeltreffend en doelmatig is geweest, en of Soest op schema loopt om de doelen uit de nationale klimaatadaptatiestrategie en het Deltaprogramma te behalen.

1.1. Doel en onderzoeksvragen

De centrale onderzoeksvraag luidt:

“Welke maatregelen heeft de gemeente Soest de afgelopen vijf jaar genomen op het gebied van klimaatadaptatie in de breedste zin van het woord (dus te nat, te droog en te heet), waren deze maatregelen doelmatig en doeltreffend, en op welke wijze werden inwoners,

¹ KNMI, 2023: [KNMI'23-klimaatscenario's voor Nederland](#), KNMI, De Bilt, KNMI-Publicatie 23-03.

bedrijven en instellingen betrokken en gestimuleerd om klimaatadaptieve maatregelen te nemen?”

Daarbij zijn de volgende deelvragen geformuleerd:

- a. Wat is op dit moment de eigen taakopvatting van de gemeente Soest en in welke mate sluit dat aan bij de percepties van de andere overheden/maatschappelijke partners?
- b. Welke maatregelen op het gebied van klimaatadaptatie zijn in het beleid verankerd?
- c. Welke maatregelen zijn tot uitvoering gekomen, zijn die effectief en worden die efficiënt uitgevoerd?
- d. Op welke wijze, in welke mate en met welk resultaat werden inwoners, instellingen en bedrijven betrokken en gestimuleerd (participatie) tot het nemen van klimaatadaptieve maatregelen?
- e. Van welke bronnen (denk hierbij aan instrumenten, gegevens en datasets) maakt de gemeente gebruik om klimaatadaptieve maatregelen te nemen?
- f. Op welke wijze was de raad betrokken bij dit beleidsveld en op welke wijze wordt de voortgang en de effectiviteit gemonitord en wordt de gemeenteraad daarover geïnformeerd?

1.2. Aanpak

Ten behoeve van de beantwoording van de onderzoeksvragen hebben we een normenkader opgesteld waarin we gebruik maken van twee theorieën: de cirkels van sturing en de veranderlogica. Dit normenkader is toegelicht in bijlage I.

Het onderzoek zelf bestond uit de volgende stappen:

1. Verkennende gesprekken met wethouder en ambtelijke organisatie.
2. Documentonderzoek naar relevante beleidsstukken en onderzoeken.
3. Verdiepende gesprekken met maatschappelijke en bestuurlijke partners en andere betrokkenen uit ambtelijke organisatie.

In bijlage II is een overzicht van de betrokken gesprekspartners opgenomen.

1.3. Leeswijzer

In deze nota van bevindingen presenteren we de bevindingen van het onderzoek. De nota is als volgt opgebouwd: in hoofdstuk 2 beschrijven we eerst de context en het relevante landelijke, regionale en gemeentelijke beleid op het gebied van klimaatadaptatie. In hoofdstuk 3 beschrijven we de bevindingen met betrekking tot de doelmatigheid en effectiviteit van de maatregelen. In hoofdstuk 4 beschrijven we de bevindingen over de doelmatigheid en effectiviteit van het gevoerde klimaatadaptatiebeleid in het geheel. De verschillende deelvragen worden beantwoord in de hoofdstukken. In de hoofdstukken met bevindingen werken we steeds met een samenvattende tekst die vervolgens wordt onderbouwd met feiten (uit documenten) en percepties (vanuit gesprekken).

Bijlage I bevat het normenkader dat is gebruikt voor de analyse. Bijlage II bevat een lijst met gesprekspartners. Bijlage III bevat overzicht met de scores van maatregelen in de analyse behorend bij paragraaf 3.4.

2. BELEIDSCONTEXT

In dit hoofdstuk beschrijven we de beleidscontext. We gaan achtereenvolgens in op de verplichtingen voor de gemeente op het gebied van klimaatadaptatie, het landelijke beleid, de regionale samenwerking en het beleid van Soest zelf.

2.1. Verplichtingen gemeenten op gebied klimaatadaptatie

Wettelijke verplichting

Met betrekking tot klimaatadaptatie heeft de gemeente wettelijk enkel verplichtingen op het gebied van water. Het gaat om een zorgplicht, die is vastgelegd in de Wet milieubeheer. De zorgplicht heeft betrekking op:

- De gemeente zorgt voor de inzameling en transport van stedelijk afvalwater,
- De gemeente zorgt voor de verwerking van afvloeiend hemelwater,
- De gemeente zorgt voor het beperken van de nadelige gevolgen van de grondwaterstand.

Hoe de gemeente haar taken uitvoert of denkt uit te voeren staat in het gemeentelijk rioleringsplan (GRP). Dit plan moet de gemeente op grond van de Wet milieubeheer maken. De gebruikelijke planperiode is 4 jaar, maar de wet laat gemeenten hierin vrij.

Met het opgaan van de Wet milieubeheer in de Omgevingswet op 1 januari 2024 vallen de wettelijke taken onder de Omgevingswet. De taken zelf zijn vergelijkbaar maar onder de Omgevingswet dienen de maatregelen te worden beschreven in een water- of rioleringsprogramma in plaats van een gemeentelijk rioleringsplan.

Bestuurlijke afspraken

Naast de wettelijke taak zijn er interbestuurlijk in het Bestuursakkoord klimaatadaptatie² van 2018 afspraken vastgelegd door Rijk, provincies, waterschappen en gemeenten. Voor gemeenten zijn hieruit twee afspraken het meest relevant:

- Gemeenten zijn verplicht om voor 2020 een stresstest op het gebied van klimaatadaptatie uit te voeren.
- Gemeenten hebben de mogelijkheid om in regionaal verband aanvragen voor de impulsregeling in te dienen.

2.2. Landelijk beleid

Landelijk speelt er veel op het gebied van klimaatadaptatie. Er is een Nationale klimaatadaptatiestrategie en het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie (DPRA) waarin nationale keuzes worden beschreven om Nederland waterrobuust en klimaatbestendig te hebben ingericht in 2050. Hiertoe heeft het DPRA zeven ambities opgesteld waarlangs dit doel bereikt kan worden.

Landelijk wordt gekeken naar vier opgaven als gevolg van klimaatverandering: hitte, droogte, wateroverlast en overstromingsrisico. De laatste valt niet direct binnen het taakveld van de gemeente en laten we daarom buiten beschouwing in het vervolg.

² Zie: [Versnelde uitvoering dankzij Bestuursakkoord Klimaatadaptatie - Klimaatadaptatie \(klimaatadaptatienederland.nl\)](#).

2.3. Regionale samenwerking

In het kader van het DPRA zijn 45 werkregio's samengesteld waarin gemeenten, waterschappen, provincies en andere stakeholders samenwerken aan het klimaatbestendig maken van de openbare ruimte. Het DPRA vraagt per regio stresstesten uit te voeren en een regionale adaptatiestrategie op te stellen. In deze regionale adaptatiestrategie staan keuzes en maatregelen om regionaal om te gaan met de gevolgen van klimaatverandering.

De gemeente Soest maakt onderdeel uit van de DPRA werkregio Platform Water Vallei en Eem. Dit is een samenwerkingsverband tussen het waterschap Vallei en Veluwe en 16 gemeenten.

De werkregio Platform Water Vallei en Eem werkt met twee andere werkregio's samen in de Manifest Regio Vallei en Veluwe. Een aantal opgaven hebben de werkregio's gezamenlijk in deze Manifest regio opgepakt. Dit betreft bijvoorbeeld het uitvoeren van stresstesten.

Specifiek voor het watersysteem (afvalwater, hemelwater en watergangen) werkt Soest apart samen met het waterschap en een aantal andere gemeenten in de regio.

Met de provincie werkt Soest voornamelijk op ad hoc basis samen. De provincie heeft een eigen programma klimaatadaptatie ontwikkeld³ en voert ook stresstesten uit⁴. Met het programma stimuleert de provincie concrete acties die gericht zijn op het vergroten van de klimaatbestendigheid. Zo stimuleert de provincie bijvoorbeeld lokale hitteplannen. De gemeente Soest heeft een dergelijk plan nog niet.

Tot slot heeft Soest een aantal concrete opgaven en plannen samen met de gemeente Baarn uitgewerkt omdat de opgave vergelijkbaar is. Denk bijvoorbeeld aan het Gemeentelijk Water en Rioleringsplan.

De resultaten van de regionale samenwerking worden besproken in paragraaf 3.1.

2.4. Beleid gemeente Soest

Het gemeentelijk beleid voor klimaatadaptatie is ingegeven vanuit het water- en rioleringsbeleid van de gemeente. Voorafgaand aan de onderzoeksperiode waren er op dit thema de volgende beleidsdossiers: het Rioleringsplan (2012 – 2017), het waterplan (2011-2015) en het grondwaterplan (2011-2015). Deze plannen werden in 2018 opgevolgd door het gemeentelijk water- en rioleringsplan (GWRP, 2018 – 2022), welke is opgesteld voor zowel Soest als Baarn, omdat beide gemeenten een rioleringsstelsel delen. Het GWRP is in 2022 verlengd om de periode tot de totstandkoming van het omgevingsprogramma water, riolering en klimaatadaptatie te overbruggen.

Het GWRP 2018 – 2022 beschrijft hoe de gemeente haar zorgtaken voor afvalwater, hemelwater en grondwater uitvoert. Ook het deel van het oppervlaktewater dat in het beheer van de gemeente is, is in dit plan opgenomen. Het plan gaat daarbij ook in op de gevolgen van en het omgaan met klimaatverandering, het verduurzamen van de afvalwaterketen en hoe inwoners en bedrijven hierin te betrekken. En dit alles op een beheersbare en betaalbare manier.⁵

Naast het GWRP heeft de gemeente ook een Basiswaterketenplan (BWKP). Deze vormt een technisch inhoudelijke onderlegger van het GWRP met concrete investeringsmaatregelen voor het water- en rioleringsstelsel. Het BWKP is in 2018 vastgesteld. Specifiek voor hemelwater is er voor het deelgebied Korte en Lange Brinkweg een Hemelwaterstructuurplan uitgewerkt. Ook dit plan is in 2018 vastgesteld.

³ [Op weg naar een klimaatbestendig Utrecht](#), Provincie Utrecht

⁴ [Klimaatportaal](#), Provincie Utrecht

⁵ Zie GWRP pagina 11.

Begin 2018 heeft het college zich gecommitteerd aan het Regionaal Manifest Ruimtelijke Adaptatie van de manifestregio Vallei en Veluwe. Hiermee onderschreef de gemeente de regionale aanpak van de onderdelen van klimaatadaptatie, die op regionale schaal spelen en hoe deze opgepakt kunnen worden. Dit heeft in 2018 onder andere geleid tot de regionale stresstesten. Hierna zijn in navolging van de bestuurlijke afspraken in het DPRA in 2021 risicodialogen gevoerd. In de aanpak van Soest heette deze gesprekken StadsDialogen.

Momenteel wordt door de gemeente gewerkt aan een gemeentelijk omgevingsprogramma water riolering en klimaatadaptatie. In dat kader is een voorlopige uitvoeringsagenda klimaatadaptatie opgesteld. Deze vormt samen met de inbreng uit de risicodialogen input voor het in ontwikkeling zijnde omgevingsprogramma. Omdat dit nog geen vastgesteld beleid is en nog niet in uitvoering is, nemen we deze voorlopige uitvoeringsagenda niet mee in dit onderzoek.

Naast het GWRP en de totstandkoming van het omgevingsprogramma is er een aantal aanpalende beleidsdossiers waarbinnen klimaatadaptatie een rol heeft of zou kunnen hebben. De Bosnota 2015 bevat een maatregel op het gebied van bosbranden. In het landschaps- en natuurontwikkelingsplan 2019 – 2024 is klimaatadaptatie als thema geïntroduceerd. Concrete maatregelen op het gebied van klimaatadaptatie zijn in het landschaps- en natuurontwikkelingsplan echter niet benoemd. Er zijn geen andere beleidsdossiers waarbinnen klimaatadaptatie een plek heeft gekregen.

3. DOELTREFFENDHEID MAATREGELLEN

GEMEENTE SOEST

In dit hoofdstuk gaan we in op de doeltreffendheid van de maatregelen die de gemeente Soest heeft getroffen op het gebied van klimaatadaptatie. We gaan eerst in op een aantal overkoepelende maatregelen (paragraaf 3.1). Vervolgens analyseren we de maatregelen die specifiek zijn genomen met betrekking tot wateroverlast, hitte en droogte (paragraaf 3.2 en 3.3). Per paragraaf beschrijven we eerst de feiten (op basis van cijfers en onderzoeken) en de percepties (van gesprekspartners) en vervolgens de bevindingen op basis van die feiten en percepties. De maatregelen worden gescoord op doeltreffendheid en doelmatigheid. In de tabel hierna is opgenomen waar de scores voor staan. In bijlage I is het normenkader met een volledige toelichting op de totstandkoming van de scores opgenomen.

Beoordeling	Score
Maatregel is doeltreffend en/of doelmatig	4
Aannemelijk dat maatregel doeltreffend en/of doelmatig is	3
Mogelijk dat maatregel doeltreffend en/of doelmatig is	2
Maatregel is niet doeltreffend en/of doelmatig	1

Tabel 1. Normenkader voor het beoordelen van effectiviteit en doelmatigheid van maatregelen.

Tot slot analyseren we in dit hoofdstuk de totale samenstelling van de maatregelen. Dit doen we in paragraaf 3.4.

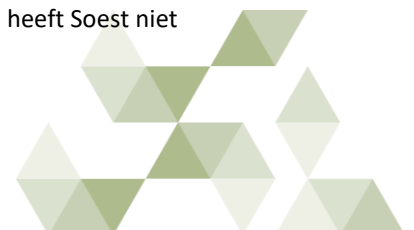
3.1. Overkoepelende maatregelen

Feiten

De gemeente Soest is onderdeel van de DPRA werkregio Platform Water Vallei en Eem. In paragraaf 2.2 en 2.3 is nadere toelichting gegeven op de opzet van de werkregio. Voor een aantal opgaven werkt de werkregio samen met een aantal andere werkregio's in de zogenaamde manifestregio Vallei en Veluwe Klimaatbesteding.

De regionale samenwerking heeft geresulteerd in het zetten van de volgende stappen:

- **Stresstesten:** Vanuit het DPRA is afgesproken dat alle overheden in uiterlijk 2019 een regionale stresstest hebben uitgevoerd, die de kwetsbaarheden in beeld brengt voor de effecten van wateroverlast, hitte, droogte, en overstromingen. Voor de Manifestregio Vallei en Veluwe zijn deze [hier](#) te vinden. Er is een aantal opvallende zaken voor de gemeente Soest:
 - Er bestaat risico voor wateroverlast bij hevige regenbuien
 - Soest ligt in een natuurbrand gevoelig gebied
 - In het stedelijke gebied kan de gevoelstemperatuur op een hete dag hoog oplopen.
- **Risicodialogen:** In 2020-2021 hebben stadsdialogen plaatsgevonden. Dit is de Soester invulling van de risicodialoog.
- **Voorlopige uitvoeringsagenda:** In 2021 is een voorlopige uitvoeringsagenda opgesteld die verder wordt uitgewerkt in 2022-2023.
- **Aanvraag DPRA impuls gelden:** In 2022 is in totaal 1,4 miljoen euro DPRA-impulsgeld aangevraagd voor de uitvoering van klimaatadaptatiemaatregelen in de regio Vallei en Eem. De gemeente Soest heeft hiervan € 206.000,- toegekend gekregen. Aan de impulsronde in 2023 heeft Soest niet deelgenomen vanwege een gebrek aan capaciteit.

De wethouder van de gemeente Soest is voorzitter van het Platform Water Vallei en Eem. Vanuit die rol wordt ook het platform in de manifestregio vertegenwoordigd. Op deze manier is Soest nauw betrokken bij de samenwerking en de agendavorming.

Voor zover bekend zijn er geen evaluaties van de samenwerking in de werkregio en de manifestregio uitgevoerd.

Percepties

Over het algemeen zijn gesprekspartners positief over de samenwerking in de regio's. Soest vervult een actieve rol, zowel bestuurlijk als ambtelijk. Een aantal gesprekspartners noemt wel dat de gemeente Soest de laatste periode een minder actieve rol speelt vanwege capaciteitsgebrek. Daarbij geven gesprekspartners wel aan dat betrokkenheid van Soest veelal vanuit het waterdomein is en er minder betrokkenheid en urgentie wordt gevoeld op andere thema's zoals hitte en droogte.

Bevindingen

Soest werkt in de werkregio Platform Water Vallei en Eem en de manifestregio Vallei en Veluwe Klimaatbestendig samen aan klimaatadaptatie. De samenwerking heeft er onder andere toe geleid dat stresstesten zijn uitgevoerd en Soest impuls gelden voor de uitvoer van klimaatadaptatiemaatregelen heeft kunnen binnenhalen. Daarmee heeft de samenwerking tot meer middelen voor en kennis over klimaatadaptatie geleid. Ook is een aantal acties in samenwerking opgepakt waardoor deze efficiënter konden worden uitgevoerd. Daarmee achten we het aannemelijk dat de overkoepelende maatregelen op het gebied van samenwerking doeltreffend en doelmatig zijn.

Nr.	Maatregel	Score doeltreffendheid	Score doelmatigheid
1.	Participatie in DPRA werkregio Platform Water Vallei en Eem	3	3
2.	Participatie in manifestregio Vallei en Veluwe Klimaatbesteding (uitvoeren stresstesten, risicodialog, uitvoeringsagenda op orde)	3	3

Tabel 2. Score overkoepelende maatregelen op doeltreffendheid en doelmatigheid.

3.2. Maatregelen wateroverlast

3.2.1. Afkoppelen en Steenbreek

Feiten

Eén van de maatregelen in het GWRP betreft het afkoppelen van de afvoer van hemelwater van het riool. Hier zijn twee type maatregelen voor getroffen:

- Maatregelen om gebouweigenaren te stimuleren af te koppelen door middel van bijvoorbeeld subsidies en de inzet van een afkoppelcoach.
- Maatregelen om de hemelwaterafvoer van verhard openbaar oppervlakte af te koppelen van het riool door bijvoorbeeld infiltratiekragen aan te brengen of wadi's aan te leggen.

Uit de tussenevaluatie van het GWRP die in 2021 is uitgevoerd blijkt dat de maatregelen op het gebied van de beïnvloeding van gebouweigenaren achterlopen op schema. De subsidiepot van € 100.000,- per jaar werd lang niet benut en tot 2021 werd slechts 41% van het beoogde doel behaald.⁶ Hier is op bijgestuurd door het subsidieprogramma meer onder de aandacht te brengen. Uit de toename in het verstrekte subsidiebedrag sinds 2021 is te zien dat dit effect heeft gehad hoewel het volledige budget nog steeds niet wordt benut (zie tabel 3).

⁶ Zie pagina 4 van de tussenevaluatie GWRP.

Jaar	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Verstrekke subsidiebedrag x € 1.000,-	3	1	13	34	78	82

Tabel 3. Overzicht uitgekeerde subsidiebedrag voor afkoppelen tussen 2017 en 2023.

Op het gebied van de openbare verharde ruimte die is afgekoppeld bleek in de tussenevaluatie dat de gemeente voor liep op schema. Tot 2021 is 6,5 ha verhard oppervlakte afgekoppeld van het riool. Sinds 2021 is nog eens 5,3 ha afgekoppeld.⁷ De meest toegepaste methode om af te koppelen betreffen technische maatregelen zoals infiltratiekratten en -buizen. Het aanleggen van natuurlijke oplossingen, zoals wadi's of verminderen verharding gebeurt minder.

Wel heeft de gemeente plannen geformuleerd om verhard oppervlak bij particulieren te verminderen. De gemeente is lid geworden van de stichting Steenbreek. Steenbreek heeft als missie om de trend van verstening te stoppen, in publieke en private ruimte, door onze leefomgeving te vergroenen. Steenbreek adviseert gemeenten en helpt bij het opzetten van inwonersacties, zoals het samen aanleggen van geveltuintjes. In Soest is er echter weinig gebeurd met het lidmaatschap. Er heeft een enkel gesprek tussen Steenbreek en de ambtelijke organisatie plaatsgevonden maar uiteindelijk heeft dit niet tot concrete campagnes geleid. Naast het lidmaatschap zelf is er weinig inzet geweest op het gebied van projecten met Stichting Steenbreek in de evaluatieperiode.

Percepties

Gesprekspartners geven aan dat het afkoppelen van hemelwaterafvoer van het riool effectief is als het om grotere oppervlakten gaat. Dit kan bijvoorbeeld om een hele wijk, straat of parkeerterrein gaan. Over het algemeen wordt dit meegenomen op het moment dat er een herinrichtingsopgave is.

Daarnaast geven gesprekspartners aan dat het afkoppelen van particuliere daken minder effectief is. De inzet van de afkoppelcoach werkt goed om mensen te enthousiasmeren maar kost betrekkelijk veel tijd. Verder ontbreekt een gestructureerde aanpak om gebiedsgericht de grootste knelpunten aan te pakken. Zo is de communicatie over de subsidieregeling bijvoorbeeld gemeente breed ingezet en niet specifiek gericht op bepaalde wijken of straten. Wel was er inzet op mee-afkoppelen. Dat houdt in dat inwoners direct mee konden doen bij vervangingsopgaven. Tot slot wordt aangegeven dat de stok ontbreekt om particulieren te overtuigen om af te koppelen. De gemeente Soest heeft geen maatregelen in de regelgeving getroffen om afkoppelen wettelijk te kunnen (gaan) afdwingen. Gesprekspartners geven aan dat het de efficiëntie ten goede zou komen als een dergelijk instrument wel kan worden ingezet. Dit gebeurt bijvoorbeeld in andere gemeenten wel en de VNG heeft hiervoor een modelverordening opgesteld.⁸

Op het gebied van de vermindering van verharding geven gesprekspartners aan dat er naast het lidmaatschap van Steenbreek weinig is gebeurd. Er is wel een contactpersoon bij Steenbreek maar er zijn niet tot nauwelijks gezamenlijke acties georganiseerd.

3.2.2. Eenmalige onderzoeken

Feiten

In het GWRP is aangegeven een aantal eenmalige onderzoeken uit te voeren op het gebied van bijvoorbeeld afkoppelen en de ontharding van tuinen. In het kader van het onderzoek heeft de gemeente ons deze onderzoeksresultaten niet toe kunnen sturen. Het is dus ook onduidelijk of de onderzoeken daadwerkelijk zijn uitgevoerd.

Percepties

Gesprekspartners binnen de gemeente geven aan dat een aantal onderzoeken wel is uitgevoerd maar dat zij daar niet direct bij betrokken waren en dus ook niet beschikken over de resultaten.

⁷ Gebaseerd op afkoppeloverzicht van 27 oktober 2023.

⁸ Zie: [Afvoer hemel- en grondwater | VNG](#).

3.2.3. Communicatie en beleving

Feiten

In het GWRP zijn maatregelen op het gebied van communicatie en beleving geformuleerd om inwoners te informeren over hemelwater afkoppeling en andere wenselijke gedragsverandering op het gebied van waterhuishouding. Hier is jaarlijks € 40.000,- voor beschikbaar gesteld.

In de tussenevaluatie is geconcludeerd dat de inzet op communicatie achter bleef en hier weinig aandacht voor is geweest. Voor zover we hebben kunnen terugvinden is dit in de periode na de tussenevaluatie niet veranderd.

Wel is in het kader van bijvoorbeeld onderhoudswerk aan groen of riolering aandacht geweest om inwoners mee te nemen in de verandering in het systeem (mee-afkoppelen). Denk hierbij aan het informeren van inwoners over wat het afkoppelen betekent qua risico's op vervuiling en verstopping.

Percepties

Gesprekspartners geven aan dat er meer had kunnen worden ingezet op communicatie. Vanuit gesprekspartners binnen de gemeente is aangegeven dat in 2020 wel een startnotitie voor een communicatieplan is opgesteld maar dat hier vervolgens geen uitvoering aan is gegeven. Wel wordt aangegeven dat door de middelen die niet zijn uitgegeven aan communicatie wel aan andere opgaven op het gebied van het GWRP zijn besteed.

3.2.4. Onderhoud en beheer

In het GWRP staan twee maatregelen op het gebied van onderhoud en beheer:

- Onderhoud infiltratievoorzieningen
- Risicogestuurd beheer- en onderhoudsplan voorzieningen

Wat betreft de infiltratievoorzieningen zoals infiltratie kratten en buizen is het onderhoud uitgevoerd zoals gepland op basis van een jaarlijks analyse. Hier is € 30.000,- per jaar voor beschikbaar.

Het risicogestuurd beheer is niet toegepast. Vanuit uitvoering is aangegeven bewust niet voor risicogestuurd te beheren maar voor periodieke inspecties te kiezen. Het risico dat een mankement wordt gemist als risicogestuurd beheer wordt toegepast wordt te groot geacht. Daarmee wordt deze maatregel dus niet uitgevoerd.

3.2.5. Grondwatermodel

In het GWRP is aangekondigd dat het grondwatermodel en het meetnet geoptimaliseerd zouden moeten worden. De gemeente Amersfoort is in de regio penvoerder voor het optimaliseren van het grondwatermodel. De gemeente Soest participeert hierin. Naar verwachting leidt dit in 2024 tot resultaat. Specifiek in Soest zijn, conform de maatregelen uit het GWRP, twee extra meetpunten gerealiseerd in de afgelopen jaren.

3.2.6. Aanpassingen ten behoeve voorkomen wateroverlast

In het kader van het GWRP zijn specifieke investeringsmaatregelen aangekondigd om wateroverlast te verhelpen of voorkomen. Ook in het Basiswaterketenplan (BWKP) zijn dergelijke maatregelen opgenomen. Over het algemeen wordt de uitvoering van deze maatregelen gecombineerd met herinrichtingsopgaven om te voorkomen dat de straat twee keer moet worden opengebroken. Van al deze investeringsmaatregelen hebben we geanalyseerd in hoeverre ze zijn uitgevoerd. In de tabel hierna wordt dit weergegeven.

Status	Investeringsmaatregelen GWRP	Investeringsmaatregelen BWKP
Afgerond	18	4
Deels afgerond	1	1
Uitvoering gepland 2023-2024	3	7
Uitvoering nog niet gepland	13	12
Vervallen	3	-

Tabel 4. Status van realisatie aangekondigde investeringen in GWRP en BKWP.

Van de maatregelen in het GWRP en BWKP wordt aangegeven dat een deel nog niet is uitgevoerd vanwege verschillende redenen:

- Een aantal maatregelen is gekoppeld aan de woningbouwopgave in Soesterberg die vertraagd is.
- Een aantal maatregelen wordt uitgevoerd op het moment dat een herinrichting plaatsvindt (bijvoorbeeld van de Ferdinand Huycklaan, de Soesterbergsestraat en de Oude Utrechtseweg). De urgentie van de maatregelen rechtvaardigt eerder openbreken van de straat en de extra kosten die daarmee samenhangen niet.

Daarnaast is in het GWRP aangekondigd een hemelwaterstructuurplan op te stellen met als doel situaties van wateroverlast te voorkomen. In 2018 is een dergelijk plan opgesteld voor de Korte en Lange Brinkweg. Dit plan is tot op heden nog niet uitgevoerd omdat er nog gesprekken lopen met inwoners over de wijze waarop de straat zal worden ingericht.

Inmiddels is vorig jaar ook voor Soesterberg een hemelwaterstructuurplan opgesteld. Daarbij is er gekozen Soesterberg eerst te doen omdat daar de urgentie op het gebied van waterafvoer het grootst is.

3.2.7. Externe advisering en ondersteuning

In het GWRP wordt het inzetten op externe advisering ook genoemd als maatregel. Het gaat dan om het inhuren van expertise voor het analyseren van data uit het meetnet, over gegevensbeheer, het laten uitvoeren van hydraulische en milieutechnische berekeningen en over het bijdragen aan beleidsplannen en onderzoeken. In het kader van het onderzoek hebben we geen voorbeelden teruggevonden waarin dit is gebeurd. Wel is door gesprekspartners aangegeven dat bijvoorbeeld intern is geadviseerd in het kader van herinrichtingsopgaven. Dit wordt ook meegenomen in het op te stellen omgevingsprogramma.

3.2.8. Bevindingen

In het Grondwater en Rioleringsplan 2018-2022 (GWRP) van de gemeente Soest is een aantal maatregelen getroffen om wateroverlast te voorkomen. De doeltreffendheid en doelmatigheid van de maatregelen verschilt. Met name maatregelen die de gemeente zelf uitvoert zijn behaald en daarvan is het aannemelijk dat ze doelmatig zijn uitgevoerd. Maatregelen op het gebied van afkoppelen zijn deels doeltreffend (openbaar oppervlakte afkoppelen) en deels minder doeltreffend (particulieren stimuleren). De maatregelen op het gebied van communicatie en bewustwording zijn niet of nauwelijks uitgevoerd en hebben dus niet tot nauwelijks hun doel bereikt.

Nr.	Maatregel	Score doeltreffendheid	Score doelmatigheid
3.	Verhogen bijdrage afkoppelen	2	2
4.	Inzetten Afkoppelcoach	3	2
5.	Evaluatie lopende subsidies (afkoppelen, regenton, groene daken)	2	2
6.	Eenmalige onderzoeken in planperiode (ontharden tuinen, voorstel D66, afkoppelverordening)	2	2
7.	Lidmaatschap Operatie Steenbreek	2	2
8.	Beleefbaar maken van water	1	Nvt
9.	Communicatie bewoners bewust	1	Nvt
10.	Onderhoud infiltratievoorzieningen	3	2
11.	Risicogestuurd beheer- en onderhoudsplan voorzieningen	1	Nvt
12.	Uitbreiden grondwatermeetnet (met 2 peilbuizen)	4	3
13.	Grondwatermodel (en optimaliseren meetnet)	3	3
14.	Hemelwaterstructuurplan (en afkoppelplan)	2	3
15.	Uitvoeren maatregelen investeringsprogramma GWRP	3	3
16.	Externe advisering en ondersteuning	2	2

Tabel 4. Overzicht beoordeling maatregelen wateroverlast op doeltreffendheid en doelmatigheid.

3.3. Maatregelen hitte en droogte

Feiten

Op het gebied van hitte en droogte is geen overkoepelend beleid opgesteld. Wel is in het kader van de regionale samenwerking een stresstest uitgevoerd waarin hitte en droogte terugkomen (zie paragraaf 3.1). Ook is in 2020 een hitte- en eenzaamheidskaart voor Soest ontwikkeld.⁹ De stresstest en de hitte- en eenzaamheidskaart hebben niet tot maatregelen geleid in de evaluatieperiode.

Wel zijn in aanpalend beleid maatregelen opgenomen die betrekking hebben op hitte en droogte. Zo is de Bosnota 2013 - 2022 opgesteld. Hierin zijn weinig maatregelen genoemd die te maken hebben met klimaatadaptatie. Brandgevaar komt echter wel in enige mate ter sprake, met name op het gebied van het voorlichten en informeren van inwoners. Verder is uit gesprekken gebleken dat Soest ook maatregelen heeft zoals het onderhouden van brandgangen en het voorzien in bluswater.

Daarnaast heeft Soest een landschaps- en natuurontwikkelingsplan. Hierin is weinig aandacht voor klimaatadaptatie. Er wordt enkel in algemene zin gesproken over belang om klimaatadaptatie mee te nemen in landschapsontwikkeling. Daarnaast wordt meer specifiek voorgesteld op aanpassing qua soorten om bestand te zijn tegen gevolgen klimaatverandering. In hoeverre dit daadwerkelijk tot aanpassingen heeft geleid is niet duidelijk. Ook in het uitvoeringsprogramma onder het landschaps- en natuurontwikkelingsplan is er geen aandacht voor projecten op het gebied van klimaatadaptatie.

Momenteel wordt gewerkt aan de voorbereiding van een aantal programma's onder de Omgevingswet. Hitte en droogte zouden in deze programma's een meer vooraanstaande rol moeten gaan spelen. Daartoe zijn bij het opstellen van de voorlopige uitvoeringsagenda de opgave en mogelijke maatregelen op het gebied van hitte reeds in beeld gebracht.

Percepties

Gesprekspartners herkennen dat er weinig beleid is geformuleerd op het gebied van hitte en droogte in Soest. Zo heeft Soest tot nu toe geen lokaal hitteplan terwijl het de ambitie van de provincie Utrecht is dat alle gemeenten in 2023 een hitteplan hebben.

Gesprekspartners merken wel op dat het gebrek aan een uitgewerkt beleid er niet toe leidt dat er niets gebeurt. In de uitvoering wordt bijvoorbeeld op het vlak van gebiedsinrichting wel rekening gehouden met klimaatadaptatiemaatregelen en ook bij het beheer van het groen weegt dit mee.

Bevindingen

Op het gebied van hitte en droogte is tot nu toe weinig ingezet. De opgave was niet in beeld en een overkoepelend beleidskader op het gebied van hitte en droogte ontbrak. Dit zegt niet dat er niets is gebeurd maar inzet was vaak ad hoc en op basis van individuele inzet in de uitvoering. In de nieuwe programma's onder de Omgevingswet en onderliggende uitvoeringsagenda zullen deze opgaven wel terugkomen.

Nr.	Maatregel	Score doeltreffendheid	Score doelmatigheid
17.	Afspraken bosbranden bosnota Bosnota 2015	3	3
18.	Landschaps- en natuurontwikkelingsplan	2	3

Tabel 5. Score maatregelen hitte en droogte op effectiviteit en doelmatigheid.

⁹[Hitte- en eenzaamheidskaart voor alle gemeenten, klimaatadaptatienederland.nl](https://www.klimaatadaptatienederland.nl)

3.4. Analyse maatregelen

We analyseren de maatregelen op basis van twee theorieën: de cirkels van invloed en de veranderlogica. In bijlage I hebben we deze theorieën nader toelicht.

3.4.1. Cirkels van invloed

Een gemeente kan met behulp van maatregelen op verschillende manieren proberen een doel te bereiken. De invloed van de gemeente op dit doel is niet altijd direct. In sommige gevallen zit de gemeente zelf direct aan het stuur (denk aan de inrichting van de openbare ruimte of de bestrating van gemeentelijke parkeerplekken). In andere gevallen is de gemeente afhankelijk van andere actoren om het beoogde resultaat te bereiken (denk aan het ontkoppelen van hemelwaterafvoer of bestrating in tuinen). Om dit inzichtelijk te maken, maken we gebruik van de cirkels van sturing. Hiermee ontstaat onderscheid in het aangrijpingspunt van de maatregelen:

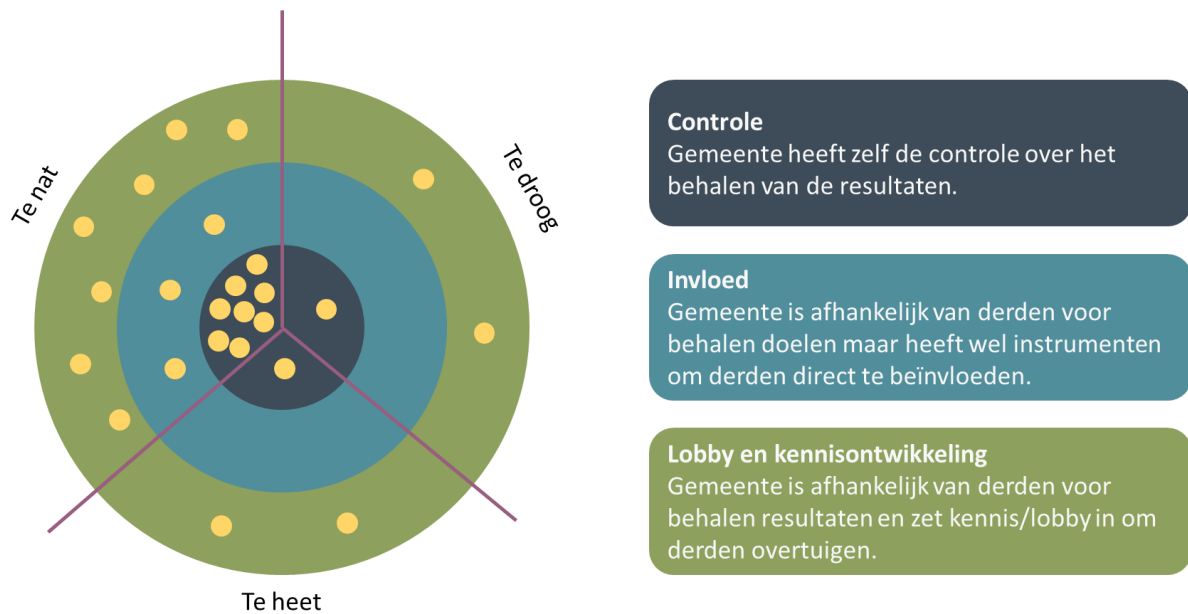
1. Cirkel van controle: maatregelen waar je als gemeente zelf de controle hebt over het doelbereik door de maatregel uit te voeren. Denk aan het aanpassen van de bestrating van een gemeentelijke parkeerplaats.
2. Cirkel van invloed: maatregelen waar je als gemeente andere actoren door middel van prikkels, bijvoorbeeld financiële, probeert te beïnvloeden om een doel te bereiken. Denk aan het geven van een subsidie voor het plaatsen van een regenton.
3. Cirkel van lobby en kennisontwikkeling: maatregelen waarmee je de kennis probeert te vergroten om op die manier meer begrip of bewustzijn voor maatregelen te krijgen. Denk bijvoorbeeld aan een communicatiecampagne voor het belang van groen in de openbare ruimte.

De figuur hierna toont in welke categorie de maatregelen vallen die de gemeente Soest heeft getroffen. In bijlage III is per maatregel opgenomen in welke categorie ze zijn geplaatst. Hieruit volgt dat de meeste maatregelen op het gebied van wateroverlast zitten. Voor droogte en hitte zijn veel minder maatregelen getroffen.

Daarnaast blijkt dat maatregelen voornamelijk in de cirkel van controle en de cirkel van lobby en kennisontwikkeling zitten. Maatregelen hebben dus vooral betrekking op zaken die de gemeente zelf kan uitvoeren, of die inzetten op kennisontwikkeling en het beïnvloeden van derden. Er worden weinig maatregelen ingezet om anderen te beïnvloeden. De voorbeelden op dit vlak hebben vooral betrekking op subsidies voor vergroening en afkoppelen en Steenbreek.

Tot slot blijkt dat vooral de maatregelen in de binnenste kring (cirkel van controle) succesvol zijn uitgevoerd. Maatregelen in de cirkel van invloed (middelste kring) zijn deels succesvol, denk aan subsidie voor afkoppelen die pas in tweede helft vaker is aangevraagd. Maatregelen in buitenste kring (cirkel van lobby en kennisontwikkeling) zijn in een aantal gevallen niet uitgevoerd. Denk bijvoorbeeld aan de maatregelen op het gebied van communicatie.

Figuur 1. Overzicht van de maatregelen in de cirkel van sturing.

3.4.2. Veranderlogica

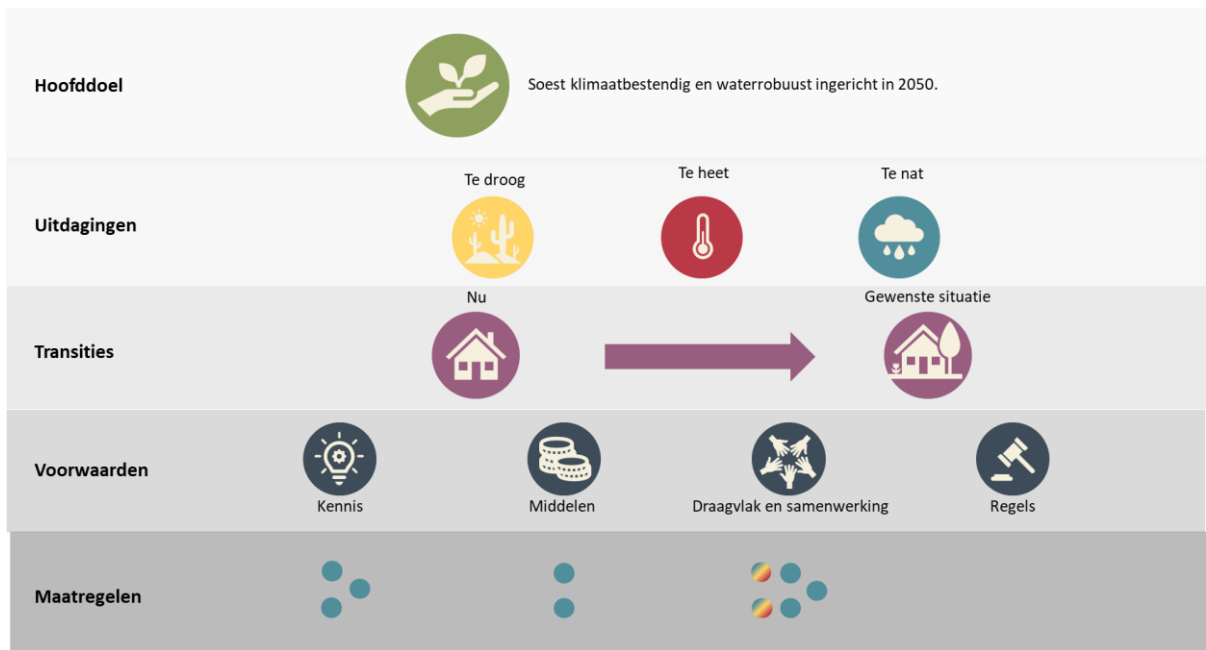
Om te bepalen welke maatregelen doeltreffend en doelmatig zijn is het ook van belang te weten welke alternatieve maatregelen er hadden kunnen worden genomen om bij te dragen aan hetzelfde doel. Om dit inzichtelijk te maken gebruiken we de veranderlogica. Hierbij richten we ons op de maatregelen die tot doel hebben andere actoren te beïnvloeden (buitenste twee cirkels in cirkels van sturing). Hierbij is het uitgangspunt dat deze maatregelen worden ingezet om een verandering bij bepaalde actoren te weeg te brengen. Bijvoorbeeld om een huiseigenaar stenen uit de tuin te laten halen of om een bedrijf een groen dak te laten aanleggen. Al deze veranderingen kunnen op verschillende wijzen worden bereikt maar telkens zijn vier factoren van belang:

1. Kennis: er moet een geschikte oplossing beschikbaar zijn die aan technische eisen voldoet en hier moet kennis over zijn. Maatregelen die in deze categorie vallen kunnen dus onderzoeken betreffen om die kennis op te doen of activiteiten om de kennis beschikbaar te stellen.
2. Middelen: het moet financieel rendabel/aantrekkelijk zijn om de verandering door te maken.
3. Draagvlak en samenwerking: iemand moet de verandering intrinsiek willen maken. Met maatregelen om samen te werken of te overtuigen kan dit worden beïnvloed.
4. Wet- en regelgeving: moet niet knellen en kan worden ingezet om verandering af te dwingen.

De tabel hierna toont in welke categorie de maatregelen van de gemeente Soest voornamelijk zitten. In bijlage III is per maatregel opgenomen in welke categorie ze zijn geplaatst. Uit de figuur blijkt dat de meeste maatregelen tot doel hebben gehad het draagvlak te vergroten. Daarnaast is in mindere mate ingezet in maatregelen om oplossingen te vinden en om de businesscase te verbeteren. Er is niet ingezet op maatregelen op het gebied van wet- en regelgeving. Eventuele belemmeringen op het gebied van wet- en regelgeving hebben we ook niet gevonden maar dit betekent ook dat er geen maatregelen zijn getroffen om verandering af te dwingen.

Daarbij valt op dat maatregelen op het gebied van draagvlak zelf (Steenbreek, communicatie en beleving van water) niet of nauwelijks zijn uitgevoerd.

Tabel 6. Type maatregelen in die zijn getroffen weergegeven in de veranderlogica voor klimaatadaptatie.

3.4.3. Bevindingen

De maatregelen die de gemeente Soest heeft getroffen op het gebied van klimaatadaptatie hebben vooral betrekking op wateroverlast. Daarbij worden maatregelen getroffen om de eigen infrastructuur, zoals de riolering, aan te passen en om kennis te vergroten. Er worden minder maatregelen getroffen om derden te beïnvloeden. Van de maatregelen die kennis vergroten of andere beïnvloeden doen de meeste dat via draagvlak en kennisontwikkeling. Een enkele maatregel heeft betrekking op beschikbaar stellen van middelen en er worden geen maatregelen getroffen die door middel van regels verandering afdwingen.

4. DOELTREFFENDHEID EN DOELMATIGHEID VAN BELEID

In het vorige hoofdstuk is de doeltreffendheid en doelmatigheid van individuele maatregelen op het gebied van klimaatadaptatie beschreven. In dit hoofdstuk gaan we in op de doeltreffendheid van het volledige klimaatadaptatiebeleid van gemeente Soest. Dit doen we aan de hand van doelbereik (paragraaf 4.1) en vier aspecten participatie & samenwerking, communicatie, navolgbaarheid & leesbaarheid en monitoring & informatie (paragraaf 4.2 tot en met 4.5). We beoordelen deze aspecten in aan de hand van een normenkader waarbij wordt gescoord op basis van de bijdrage aan doeltreffendheid. In de onderstaande tabel is dit normenkader weergegeven. In bijlage I is een volledige toelichting van het normenkader opgenomen. Tot slot gaan we in dit hoofdstuk in op doelmatigheid (paragraaf 4.6) en rechtmatigheid (paragraaf 4.7) van het beleid.

Beoordeling	Score	Norm
Aspect draagt bij aan doeltreffend beleid	4	<ul style="list-style-type: none">Vast te stellen dat de manier waarop de aspect is uitgevoerd bijdraagt aan de doeltreffendheid van het beleid.
Aannemelijk dat aspect bijdraagt aan doeltreffend beleid	3	<ul style="list-style-type: none">Niet direct vast te stellen maar gesprekspartners zijn over het algemeen van mening dat manier waarop aspect is uitgevoerd bijdraagt aan doeltreffendheid van het beleid.
Aannemelijk dat aspect belemmerend werkt voor doeltreffendheid beleid	2	<ul style="list-style-type: none">Niet direct vast te stellen maar gesprekspartners zijn over het algemeen van mening dat manier waarop aspect is uitgevoerd belemmerend werkt voor doeltreffendheid van het beleid.
Aspect werkt belemmerend voor doeltreffendheid beleid	1	<ul style="list-style-type: none">Vast te stellen dat de manier waarop de aspect is uitgevoerd belemmerend werkt voor de doeltreffendheid van het beleid.

Tabel 7. Wijze waarop score voor aspecten in paragraaf 4.2, 4.3, 4.4 en 4.5 tot stand is gekomen.

4.1. Doelbereik

Feiten

De behaalde resultaten worden feitelijk beschreven in hoofdstuk 3 van dit onderzoek.

In het kader van de totstandkoming van het omgevingsprogramma klimaatadaptatie zijn de knelpunten in beeld gebracht (bijlage 2 van de startnotitie voor het omgevingsprogramma). Hierbij is gebruik gemaakt van de [klimaatatlas](#) (Vallei en Veluwe Klimaatbestendig) en de het [klimaatportaal](#) (Provincie Utrecht). Deze kaarten zijn gecombineerd met de lokale kennis over de aandachtsgebieden zodat de daadwerkelijke opgave in beeld is. Ten behoeve van deze opgave is inmiddels een voorlopige uitvoeringsagenda klimaatadaptatie opgesteld. De uitvoering hiervan is nog niet gestart, deze zal verder worden uitgewerkt in het omgevingsprogramma.

Percepties

Er zijn weinig uitspraken gedaan over het wel of niet behalen van de gestelde doelstellingen. Er is wel door gesprekspartners bevestigd dat voor hitte en droogte geen doelen of maatregelen zijn getroffen. Hieruit volgt dat er weinig aandacht is geweest voor hitte en droogte vanuit gemeente Soest. Vanuit de extern gesprekspartners blijkt dat dit ook bij andere overheden in het gebied het geval is.

Bevindingen

Via de klimaateffectatlas van Vallei en Veluwe Klimaatbestendig is de opgave op het gebied van klimaatadaptatie regionaal in beeld gebracht. In het GWRP (p74) en uit de tussenevaluatie van het GWRP (p1) blijkt dat er doelstellingen voor wateroverlast zijn bepaald en deze grotendeels zijn behaald.

Voor hitte en droogte zijn geen doelstellingen opgesteld. Er is daarom geen uitspraak te doen over het doelbereik voor hitte en droogte.

4.2. Participatie en samenwerking

Participatie en samenwerking zijn opgedeeld in drie onderdelen: betrokkenheid maatschappelijke organisaties en inwoners, betrokkenheid van medeoverheden en samenwerking interne organisatie.

4.2.1. Met inwoners en maatschappelijke organisaties

Feiten

Bij de totstandkoming van het GWRP is in 2017 een regenwatermarkt voor zowel raadsleden als inwoners georganiseerd. Ruim 200 bezoekers hebben deze markt bezocht. Er is geen verdere participatie of samenwerking met maatschappelijke partners geweest in de totstandkoming van het GWRP. De scope van het onderzoek kijkt terug tot 2018 maar omdat dit ter voorbereiding op het beleid dat we onderzoeken is uitgevoerd nemen we dit mee.

In het GWRP is een aantal maatregelen opgenomen voor het betrekken van inwoners. Zo zijn voorlichtingen georganiseerd, subsidies verstrekt en zijn inwoners geholpen met afkoppelen door een afkoppelcoach. Het totale palet aan maatregelen om inwoners te betrekken is maar deels uitgevoerd (zie hoofdstuk 3). Voor de uitvoer van ruimtelijke ingrepen in bijvoorbeeld de riolering worden inwoners wel betrokken.

Er wordt weinig met maatschappelijke partners samengewerkt. Gemeente Soest heeft een lidmaatschap bij stichting Steenbreek, maar vult dit lidmaatschap niet in met projecten of acties voor inwoners. Er zijn daarnaast ad hoc gesprekken met de woningbouwcoöperatie en projectontwikkelaars waarbij de adaptatieopgave is aangekaart.

Inwoners zijn voor de totstandkoming van het omgevingsprogramma middels 'Stadsgesprekken' betrokken. Dit is in lijn met risicodialogen-aanpak van het DPRA. De input die de inwoners hebben geleverd in dit traject vormde de basis voor de voorlopige uitvoeringsagenda en zal worden meegenomen in het omgevingsprogramma.

Percepties

Door gesprekspartners binnen de gemeente is aangegeven dat inwoners en maatschappelijke organisaties beperkt betrokken zijn bij de beleidsvorming. Wel wordt aangegeven dat de omgeving wordt betrokken bij projecten met een ruimtelijke impact, zoals onderhoud werkzaamheden of afkoppelen van publieke hemelwaterafvoer.

Er wordt door gesprekspartners verschillend gedacht over de mate waarin inwoners zijn meegenomen in het beleid. Inwoners zijn meegenomen bij de totstandkoming van stukken. De afkoppelcoach wordt in elk geval als een positieve en effectieve aanvulling in het beleid gezien.

Daarnaast wordt aangegeven dat een gecombineerde aanpak van het afkoppelen van een hele wijk of straat de voorkeur geniet boven het afkoppelen van een enkele woning. Samenwerking met grootschalige vastgoedbezitters zoals de woningbouwcorporatie is daarom interessant. Eventueel in combinatie met andere verduurzamingsopties. Gesprekspartners geven aan dat kansen bij woningbouwcorporaties meer zouden kunnen worden benut door als gemeente hardere eisen te stellen in de prestatieafspraken met de woningbouwcorporatie.

4.2.2. Met bestuurlijke partners

Feiten

Bij de totstandkoming van het GWRP zijn de gemeente Baarn en het waterschap Vallei en Veluwe betrokken. Het plan is ook voorgelegd aan de provincie Utrecht.

Daarnaast wordt in het waterteam samengewerkt aan (afval)watervraagstukken tussen Baarn, Soest en Waterschap Vallei en Veluwe.

In het beheergebied van het waterschap bevinden zich nog twee werkregio's: Platform Water Vallei en Eem, die in samenwerking met twee andere Veluwe werkregio's tot de Manifest Regio Vallei en Veluwe Klimaatbestendig behoort. Zie voor een nadere toelichting ook paragraaf 2.3 en 3.1.

Percepties

Over de samenwerking met Baarn en het waterschap (watermanagementoverleg of afvalwaterteam) wordt aangegeven dat deze voorspoedig en doelmatig verloopt. Het is een professionele samenwerking die wordt gedreven door het vinden van inhoudelijke oplossingen. Hier wordt met name gekeken wanneer het mogelijk is om gezamenlijk aan de slag te gaan. Bijvoorbeeld om te kijken of het mogelijk is om samen op te trekken in een aanbesteding. De gemeente Soest heeft een faciliterende rol maar er wordt aangegeven dat er een actievere rol zou kunnen zijn vanwege de grootte van de opgave.

Over de samenwerking in de werkregio's wordt aangegeven dat hier het volledige potentieel wordt benut. Een kanttekening dat bij de regionale samenwerkingsverbanden wordt aangegeven is dat alle overheidspartners op het gebied van hitte en droogte nog zoekende zijn naar de juiste rolverdeling en -invulling.

4.2.3. Binnen de gemeente

Feiten

Er is geen beleidsgrondslag voor het samenwerken tussen de verschillende afdelingen waarbinnen thema's van klimaatadaptatie vallen. Er wordt intern wel samengewerkt aan de omgevingstafel waar vanuit de verschillende beleidsthema's op ruimtelijke plannen wordt meegekeken.

Percepties

Er wordt door verschillende intern betrokkenen aangegeven dat het samenwerken in ruimtelijke ordening en het werk met werk maken goed verloopt, maar dat dit niet is ingegeven vanuit beleid. Er wordt aangegeven dat er wordt meegedacht over waar en wanneer vervangingsopgaven in de ondergrond zijn waarbij ook kan worden afgekoppeld.

Daarnaast wordt aangegeven dat er binnen de afdeling groen en afdeling gezondheid weinig budget en uren beschikbaar zijn om klimaatadaptatie mee te nemen. Hierdoor blijven koppelkansen op het raakvlak van, waterberging, het tegengaan van hittestress en droogte onbenut. Wel is aangegeven dat binnen de uitvoering op basis van gezond verstand klimaatadaptatie wordt meegenomen in projecten, ondanks dat er geen duidelijke beleidsuitgangspunten liggen. Denk bijvoorbeeld aan het rekening houden met groen in stedelijke ontwikkeling of het diversifiëren in soorten in bosgebieden.

4.2.4. Bevindingen

De mate waarin inwoners en maatschappelijke partners zijn betrokken bij het beleid is beperkt in zowel de totstandkoming als de uitvoer. Voor de uitvoer van ruimtelijke ingrepen worden inwoners wel betrokken. Omdat de klimaatadaptatie opgave een grote ruimtelijke component heeft en niet alleen over openbare ruimte gaat, kan worden gesteld dat dit een gemiste kans is. De manier waarop participatie en samenwerking met inwoners en maatschappelijke partners is uitgevoerd werkt daarom belemmerend voor de doeltreffendheid van het beleid.

De gemeente Soest participeert in de werkregio Vallei en Eem en de manifestregio Vallei en Veluwe. Soest speelt hier een actieve rol en de samenwerking draagt bij aan de doeltreffendheid van het beleid omdat wordt gezorgd voor kennisverbreding en doordat DPRA-gelden kunnen worden benut.

De samenwerking binnen de organisatie op het gebied van wateroverlast en het GWBP is goed geborgd. Dit komt mede omdat dit onderwerp niet nieuw is en er bestaande overleggremia en werkwijzen bestaan om de opgave aan te pakken. Deze interne samenwerking draagt bij aan een doeltreffend beleid.

Aan de opgaven hitte en droogte wordt momenteel niet beleidsmatig gewerkt. Hiervoor is het dan ook niet mogelijk een oordeel over doeltreffendheid te geven.

H	Aspect	Toelichting	Water	H&D
4.2	Participatie en samenwerking	De mate waarin stakeholders betrokken zijn geweest bij het beleid.		
4.2.1	<ul style="list-style-type: none"> Stakeholders 	De mate waarin is samengewerkt met inwoners en maatschappelijke organisaties.	2	Nvt
4.2.2	<ul style="list-style-type: none"> Overheden 	De mate waarin is samengewerkt met de bestuurlijke partners.	3	Nvt
4.2.3	<ul style="list-style-type: none"> Interne organisatie 	De mate waarin is samengewerkt binnen de interne organisatie.	3	Nvt

Tabel 9. Overzicht scores voor doeltreffendheid voor aspect participatie en samenwerking.

4.3. Communicatie

In 4.2 is gekeken naar het betrekken van inwoners bij het beleid. In 4.3 wordt enkel ingegaan op het communicatieve aspect.

Feiten

In het GWRP zijn maatregelen opgenomen die voorzien in een actieve communicatie richting inwoners. Deze maatregelen worden besproken in paragraaf 3.2.2. In de tussenevaluatie van het GWRP wordt aangegeven dat de doelstellingen ten behoeve van communicatie niet zijn behaald.

Er is geen websitepagina voor klimaat of klimaatadaptatie. Er is geen relevante communicatie over klimaatadaptatie, anders dan de pagina over subsidies.¹⁰

Percepties

Vrijwel alle gesprekspartners, zowel intern als extern, geven aan dat er op het gebied van communicatie vrijwel geen activiteiten zijn geweest. Er wordt aangegeven dat dit het draagvlak en de bekendheid van klimaatadaptatie en de onderdelen die hierbij horen niet ten goede komt. Door de gesprekspartners wordt hierover aangegeven dat dit een gemiste kans is, omdat inwoners en maatschappelijke organisaties weldegelijk een grote rol hebben binnen de klimaatadaptatie opgave.

Er wordt verwezen naar de beperkte bekendheid van inwoners en woningbouwcorporaties met afkoppelen, of het aanleggen van groen of groene daken. Deze bekendheid kan niet enkel met een subsidieregeling worden “gekocht”. Daarnaast kan meer kennis en begrip over klimaatadaptatie ook een positief effect hebben op eventuele weerstand tegen ruimtelijke aanpassingen.

¹⁰ Zie: [Gemeentelijke subsidieregelingen | Gemeente Soest](#).

Bevindingen

Op het gebied van communicatie richting inwoners en bedrijven in de gemeente is er in de onderzochte periode weinig activiteit geweest. Dit werkt belemmerend voor het behalen van de doelen op het gebied van klimaatadaptatie omdat klimaatadaptatie ook over particuliere ruimte gaat.

H	Aspect	Toelichting	Water	H&D
4.3	Communicatie	De mate waarin communicatie helder en navolgbaar is voor verschillende doelgroepen.	1	nvt

Tabel 8. Score van aspect communicatie op bijdrage aan doeltreffendheid.

4.4. Navolgbaarheid en leesbaarheid

Feiten

De beleidscontext is te vinden in hoofdstuk 2. De vastgestelde, geldende beleidsstukken zijn niet eenvoudig online beschikbaar. Ze zijn wel aangeboden aan de raad ter vaststelling en daarmee in het raadsinformatiesysteem beschikbaar.

De maatregelen die getroffen zijn op het gebied van klimaatadaptatie zijn verspreid over verschillende programma's en beleidsstukken. Daarbij ontbreekt een overkoepelend visie op het thema.

Percepties

Weinig gesprekspartners zijn daadwerkelijk bekend met het klimaatadaptatiebeleid of de maatregelen die in dat kader worden uitgevoerd. Ondanks dat er ook een GWRP is vastgesteld, zijn ook weinig gesprekspartners bekend met het GWRP.

Bevindingen

Vanuit klimaatadaptatieperspectief is het beleid slecht navolgbaar. Het beleid is verdeeld over verschillende beleidsterreinen en overkoepelende communicatie via digitale kanalen ontbreekt. Daarmee hebben we indicaties dat dit belemmerend werkt voor de doeltreffendheid.

H	Aspect	Toelichting	Water	H&D
4.4	Navolgbaarheid en leesbaarheid	De mate waarin doelstellingen helder zijn geformuleerd en bijvoorbeeld beleidsstukken en uitvoeringsagenda's leesbaar en duidelijk zijn;	2	nvt

Tabel 9. Score van aspect navolgbaarheid en leesbaarheid op bijdrage aan doeltreffendheid.

4.5. Monitoring en evaluatie

Feiten

Er is geen structurele monitoring. Er zijn geen beleidsindicatoren om de effectiviteit van het beleid te monitoren of op basis van effect bij te sturen. Ook valt op dat cijfers met betrekking tot verstrekte subsidies of aantallen afgekoppelde woningen uitsluitend beschikbaar zijn door dit aan te vragen bij de persoon die dit bijhoudt. Maar dat deze niet regulier worden gemonitord.

Het GWRP is in lijn met de toezegging aan de raad geëvalueerd. Daarbij is vooral vanuit doelbereik van individuele maatregelen gekeken en minder vanuit bereik van overkoepelende doelstelling. Namelijk, dragen maatregelen inderdaad bij aan een klimaatbestendige gemeente? Met behulp van de evaluatie is bijgestuurd op de subsidiemaatregelen.

Percepties

Er wordt door de intern gesprekspartners bevestigd dat er geen structurele monitoring plaatsvindt maar dat er wel bekend is welke maatregelen wel of niet zijn uitgevoerd.

Bevindingen

Monitoringsinformatie is op aanvraag beschikbaar, en vindt niet periodiek plaats. Wel is tussentijds een evaluatie van het GWRP uitgevoerd op basis waarvan bijsturing heeft plaatsgevonden. De doeltreffendheid is daardoor toegenomen maar dit had meer kunnen zijn bij structurele monitoring.

H	Aspect	Toelichting	Water	H&D
4.5	Monitoring en evaluatie	De mate waarin periodiek wordt gemonitord en geëvalueerd ten einde te kunnen bijsturen.	3	nvt

Tabel 10. Score van aspect monitoring en evaluatie op bijdrage aan doeltreffendheid.

4.6. Doelmatigheid

Feiten

De gemeente heeft 1,6 FTE voor de opgaven water, riolering en adaptatie. Er was geen aparte functie voor klimaatadaptatie. Deze was opgenomen binnen de functie adviseur water- en afvalwatermanagement. Voor hitte en droogte is binnen het groenteam geen expliciete capaciteit of budget gereserveerd. Ook bij ander teams zoals gezondheid en ruimtelijke ordening zijn deze middelen er niet.

Percepties

Klimaatadaptatie is in Soest momenteel vooral meegenomen als onderdeel van de water- en rioleringstaken. Gesprekspartners geven aan dat het onderwerp daardoor wegvalt en minder aandacht krijgt dan zou moeten. Er wordt dan ook door gesprekspartners geopperd om klimaatadaptatie los te trekken van deze functie. Hierdoor ontstaat er automatisch een functie die zich eenvoudiger op alle opgaven kan bezighouden en eventuele koppelkansen van tevoren kan bepalen. Dit heeft ook voordeel in het kader van de uitvoer of eventuele benodigde budgetten op voorhand kan aanvragen.

Er wordt ook door gesprekspartners aangegeven dat de coördinatie tussen beleid en uitvoering ontbreekt. In de uitvoering wordt klimaatadaptatie meegenomen vanuit een gezond verstand mentaliteit. Hier ligt echter niet altijd een budget of beleid onder waardoor continuïteit onzeker is en afhankelijk is van individuele medewerkers. Andersom worden niet alle keuzes die in beleid worden gemaakt volledig uitgevoerd in de uitvoering. Denk bijvoorbeeld aan de risicogestuurde inspecties.

Daarnaast vragen sommige gesprekspartners zich af in hoeverre er ook gekeken wordt of opgesteld beleid uitvoerbaar is met de middelen die beschikbaar zijn. De financiële implicaties van afkoppelen of andere ruimtelijke ingrepen kunnen zowel in aanleg als structureel beheer best aanzienlijk zijn, en kunnen niet worden meegenomen als dit niet in de begroting past of hier niet van tevoren budget voor is opgenomen.

Bevindingen

Op het gebied van water en riolering is een duidelijk plan geformuleerd en is tussentijds bijgestuurd. Ook is geborgd dat middelen binnen de begroting konden worden verschoven om zo ingezet te kunnen worden op de meest urgente opgave. We achten het daarom aannemelijk dat het beleid op het gebied van water doelmatig is geweest.

Op het gebied van hitte en droogte is geen duidelijk beleid geformuleerd. Dit zegt niet dat er niets gebeurt. Ad hoc zijn diverse maatregelen in de uitvoering meegenomen. Dit kan doelmatig zijn omdat daarmee de inzet gaat naar die onderwerpen die op een bepaald moment om aandacht vragen. Echter maakt het ontbreken van een overkoepelende doelstelling het onmogelijk om dit inzichtelijk te maken.

4.7. Rechtmatigheid

Feiten

In paragraaf 2.1. hebben we de verplichtingen van de gemeente op het gebied van klimaatadaptatie beschreven. Deze vallen uiteen in een wettelijke taak en bestuurlijke afspraken.

Wat betreft de wettelijke zorgplicht op het gebied van de afvoer van stedelijk afvalwater, hemelwaterafvoer en het voorkomen van negatieve gevolgen van grondwaterstanden voldoet de gemeente Soest. Er is een grondwater en rioleringsplan beschikbaar en de maatregelen uit dit plan zijn over het algemeen uitgevoerd.

Ook voldoet de gemeente aan de afspraken uit het bestuursakkoord klimaatadaptatie. De stresstest klimaatadaptatie is in regionaal verband uitgevoerd en in 2022 heeft de gemeente gebruik gemaakt van de mogelijkheid uit het bestuursakkoord om een bijdrage uit de impulsregeling te vragen. Deze impuls gelden zijn voor aanstaand jaar niet aangevraagd in verband met capaciteitsgebrek.

Percepties

De meeste gesprekspartners binnen en buiten de gemeenten hebben geen scherp beeld bij de wettelijke taak van de gemeente op het gebied van klimaatadaptatie. Een aantal gesprekspartners weet wel te benoemen dat deze taak zich richt op de zorgplicht op het gebied van stedelijk afvalwater, hemelwaterafvoer en het voorkomen van negatieve gevolgen van grondwaterstanden.

Enkele gesprekspartners geven aan dat de taak een stap verder zou mogen gaan in de zin van een algemene zorgplicht voor inwoners op het gebied van gezondheid en welzijn. In dat licht zou de gemeente meer kunnen doen op het gebied van hittestress.

Bevindingen

De gemeente Soest voldoet aan de wettelijke en bestuurlijke taken op het gebied van klimaatadaptatie.

5. ROLINVULLING RAAD

In dit hoofdstuk gaan we in op de vraag in hoeverre de gemeenteraad de kaderstellende en controlerende rol heeft kunnen vervullen op het gebied van klimaatadaptatie. Deze analyse is gebaseerd op de raadsinformatiestukken die we in het kader van het onderzoek hebben kunnen terugvinden. We beperken ons tot de feitelijke informatie die beschikbaar is over de communicatie met de gemeenteraad en hebben in dit hoofdstuk geen percepties opgenomen.

Feiten

Eind 2017 heeft de gemeenteraad van Soest het Gemeentelijk Water- en Rioleringsplan (GWRP) vastgesteld. Daarbij heeft de gemeenteraad gevraagd in 2020 een tussenevaluatie uit te voeren. In mei 2021 is een raadsinformatiemail gestuurd waarin de resultaten van de tussenevaluatie van het GWRP met de gemeenteraad werden gedeeld.

Op het gebied van hitte en droogte is de raad niet specifiek geïnformeerd maar dit is wel meegenomen in de bredere raadsinformatiebrieven zoals hierna benoemd.

Op 19 februari 2020 en op 6 juli 2021 heeft de raad een informatiemail ontvangen met betrekking tot de voortgang op het gebied van het klimaatadaptatiebeleid. De eerste gaat in op de aanpak van het op te stellen klimaatadaptatieplan, (omgevingsprogramma klimaatadaptatie). De tweede brief gaat in op de gewijzigde aanpak met betrekking tot het klimaatadaptatieplan in verband met corona.

Medio 2022 is de gemeenteraad geïnformeerd over de voorlopige uitvoeringsagenda klimaatadaptatie. Deze uitvoeringsagenda bevat een voorlopig overzicht van maatregelen waarbij de toezegging is gedaan in 2023 de definitieve uitgewerkte agenda ter vaststelling aan de raad voor te leggen. In 2024 zou dan het Programma Water, Riolering en Klimaatadaptatie worden voorgelegd. Bij afronding van het onderzoek waren deze stukken nog niet beschikbaar.

Bevindingen

We maken onderscheid tussen wateroverlast en hitte/droogte. Op het gebied van wateroverlast heeft de gemeenteraad het GWRP aan de voorkant vastgesteld. Op verzoek van de gemeenteraad is een tussenevaluatie uitgevoerd waarover de gemeente is geïnformeerd. De kaderstellende en controlerende rol heeft de gemeenteraad daarmee kunnen invullen.

Op het gebied van hitte/droogte is de raad wel geïnformeerd over voorgenomen maatregelen maar hiervoor is nog geen duidelijk beleid vastgesteld en daarmee ontbreekt ook monitoringsinformatie. Op dit vlak kan de gemeenteraad de kaderstellende en controlerende rol tot dusver dus niet goed invullen.

BIJLAGE I. NORMENKADER

In het normenkader maken we onderscheid tussen twee niveaus:

1. Maatregelniveau: in hoeverre zijn te getroffen maatregelen doeltreffend en doelmatig?
2. Beleidsniveau: in hoeverre is het totaal van het gevoerde beleid doeltreffend en doelmatig?

Hierna beschrijven we voor beide het normenkader.

Beoordeling maatregelniveau

Om te kunnen bepalen of maatregelen doeltreffend en doelmatig zijn is het eerst van belang te weten wat het beoogde effect van een maatregel is en welke alternatieven er zijn. We hebben daarvoor de volgende twee methoden gebruikt:

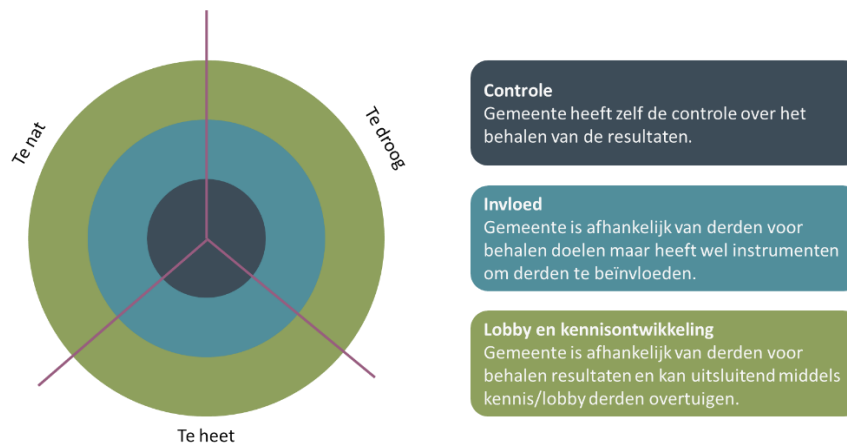
- a. Beoogd effect: categoriseren van de maatregelen aan de hand van de cirkels van sturing.
- b. Alternatieven: gebruik van de veranderlogica om te bezien of er andere type maatregelen mogelijk waren om hetzelfde doel te bereiken.

A. Beoogd effect: Cirkels van sturing

Door een maatregel te nemen kan de gemeente op verschillende wijze beogen een doel te bereiken. De invloed van de gemeente op dit doel is niet altijd even direct. Soms zit je zelf direct aan het stuur (denk aan de inrichting van de openbare ruimte of de bestrating van gemeentelijke parkeerplekken) maar soms ben je afhankelijk van andere actoren om daadwerkelijk het beoogde resultaat te boeken (denk aan het ontkoppelen van hemelwaterafvoer of bestrating in tuinen). Om dit inzichtelijk te maken hebben we de cirkels van sturing gebruikt. Hiermee ontstaat onderscheid tussen drie type maatregelen (zie figuur hierna):

1. Cirkel van controle: maatregelen waar je als gemeente zelf de controle hebt over het doelbereik door de maatregel uit te voeren. Denk aan het aanpassen van de bestrating van een gemeentelijke parkeerplaats.
2. Cirkel van invloed: maatregelen waar je als gemeente andere actoren door middel van prikkels, bijvoorbeeld financiële, probeert te beïnvloeden om een doel te bereiken. Denk aan het geven van een subsidie voor het plaatsen van een regenton.
3. Cirkel van lobby en kennisontwikkeling: maatregelen waarmee je de kennis probeert te vergroten om op die manier meer begrip of bewustzijn voor maatregelen te krijgen. Denk bijvoorbeeld aan een campagne voor het belang van groen in de openbare ruimte.

Figuur 22. We hebben de maatregelen gecategoriseerd in de cirkels van sturing. Daarbij maken we onderscheid in de verschillende type uitdagingen op het gebied van klimaatadaptatie.

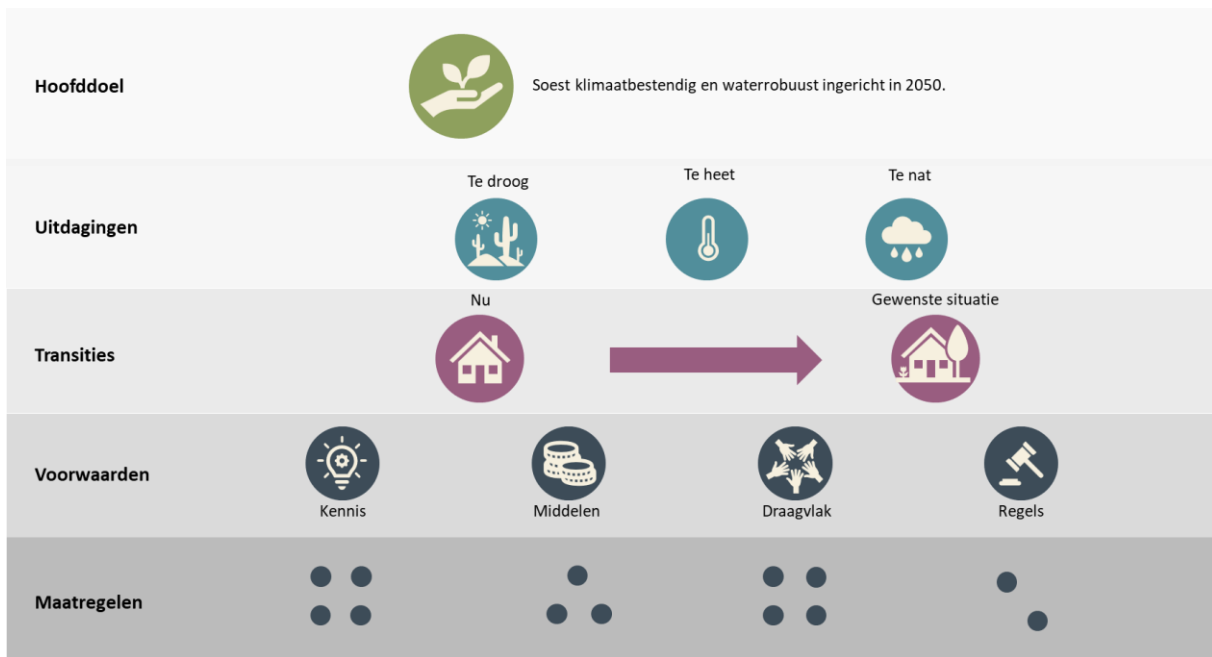
B. Alternatieven: Veranderlogica

Om te weten welke maatregelen doeltreffend en doelmatig zijn is het ook van belang te weten welke alternatieve maatregelen er hadden kunnen worden genomen om bij te dragen aan hetzelfde doel. Om dit inzichtelijk te maken gebruiken we de veranderlogica. Hierbij hebben we ons gericht op de maatregelen die tot doel hebben andere actoren te beïnvloeden (buitenste twee cirkels in cirkels van sturing). Hierbij is het uitgangspunt dat deze maatregelen worden ingezet om een verandering bij bepaalde actoren te weeg te brengen. Bijvoorbeeld om een huiseigenaar stenen uit de tuin te laten halen of om een bedrijf een groen dak te laten aanleggen. Al deze veranderingen kunnen op verschillende wijzen worden bereikt maar telkens zijn vier factoren van belang:

1. Oplossing/techniek: er moet een geschikte oplossing beschikbaar zijn die aan technische eisen voldoet. Bij een groen dak kan dit bijvoorbeeld ingewikkelder zijn dan bij het afkoppelen van een hemelwaterafvoer.
2. Businesscase: het moet financieel rendabel/aantrekkelijk zijn om de verandering door te maken.
3. Draagvlak: iemand moet de verandering intrinsiek willen maken.
4. Wet- en regelgeving: moet niet knellen en kan soms worden ingezet om verandering af te dwingen.

Als in een bepaalde configuratie aan deze factoren is voldaan verandert iemand zijn gedrag en komt het beoogde doel dichterbij. Dat kan door heel veel in te zetten op één factor. Bijvoorbeeld heel veel subsidie om iets financieel heel gunstig te maken. Of door van alle factoren een beetje gebruik te maken.

Figuur 33. Een voorbeeld van de veranderlogica.

Weging doeltreffendheid en doelmatigheid

Mede op basis van voorgaande analyses hebben we een weging van de doeltreffendheid en doelmatigheid van maatregelen gemaakt. Hierbij zien we de doeltreffendheid als de relatie tussen het beoogde doel van een maatregel en de daadwerkelijke mate waarin dit doel is opgetreden. De doelmatigheid zien we als de relatie tussen de mate waarin het doel is behaald en de hoeveelheid mensen en middelen die hiervoor nodig waren.

Omdat we niet in een afgesloten experiment werken maar beleid onderdeel uitmaakt van een veel groter systeem met vele andere factoren die het doelbereik beïnvloeden is het vaak lastig om harde uitspraken te doen over doeltreffendheid en doelmatigheid. Om hier toch waardevolle uitspraken over te kunnen doen hebben we alle maatregelen beoordeeld conform het in de tabel hierna uitgewerkte normenkader. Daarbij merken we op dat van maatregelen in de cirkel van invloed en de cirkel van kennisontwikkeling/lobby over het algemeen lastige is om de causaliteit in doeltreffendheid en doelmatigheid vast te stellen. Daarom scoren deze maatregelen eerder in categorie 2 of 3.

Beoordeling	Score	Norm
Maatregel is doeltreffend en/of doelmatig	4	<ul style="list-style-type: none"> Doeltreffend: We kunnen vaststellen op basis van documenten dat het beoogde doel is bereikt en dat de maatregel hier een substantiële bijdrage aan geleverd heeft. Doeltreffend: We vinden geen indicaties dat alternatieve maatregelen effectiever hadden kunnen zijn. Doelmatig: we vinden geen indicaties dat alternatieve maatregelen hetzelfde of een beter doel hadden kunnen bereiken met dezelfde of minder inzet. Doelmatig: we vinden geen indicaties dat de maatregel goedkoper had kunnen worden uitgevoerd.
Aannemelijk dat maatregel doeltreffend en/of doelmatig is	3	<ul style="list-style-type: none"> Doeltreffend: We hebben indicaties dat het beoogde doel bereikt zal worden en dat de maatregel hieraan bijdraagt of we kunnen vaststellen dat het beoogde doel behaald wordt en hebben indicaties dat de maatregel daaraan een bijdrage heeft geleverd. Doeltreffend: We vinden geen indicaties dat alternatieve maatregelen effectiever hadden kunnen zijn.

		<ul style="list-style-type: none"> • Doelmatig: we vinden geen indicaties dat alternatieve maatregelen hetzelfde of een beter doel hadden kunnen bereiken met dezelfde of minder inzet. • Doelmatig: we vinden geen indicaties dat de maatregel goedkoper had kunnen worden uitgevoerd.
Mogelijk dat maatregel doeltreffend en/of doelmatig is	2	<ul style="list-style-type: none"> • Doeltreffend: Volgens algemene beleidstheorieën (bijvoorbeeld economische of gedragspsychologische) kan een maatregel bijdragen aan het bereiken van het beoogde doel maar dit kan nog niet worden vastgesteld. • Doeltreffend: Er zouden alternatieve maatregelen kunnen zijn maar daarvan is het onduidelijk of ze een groter effect zouden bereiken. • Doelmatig: De begroting/kosten voor uitvoering van de maatregel lijken realistisch. • Doelmatig: Alternatieve maatregelen zijn vergelijkbaar of duurder qua kosteninschatting.
Maatregel is niet doeltreffend en/of doelmatig	1	<ul style="list-style-type: none"> • Doeltreffend: Het doel is niet behaald of de maatregel levert duidelijk geen bijdrage aan het doel. • Doeltreffend: Er zijn andere maatregelen waarvan het aannemelijk/aantoonbaar is dat ze meer effect zouden hebben. • Doelmatig: Er zijn alternatieve maatregelen waarmee het beoogde doel tegen lagere kosten behaald had kunnen worden. • Doelmatig: Dezelfde maatregel had goedkoper en/of sneller kunnen worden uitgevoerd.

Tabel 13. Normenkader voor het beoordelen van doeltreffendheid en doelmatigheid van maatregelen.

Beoordeling beleidsniveau

Op het niveau van het totale klimaatadaptatiebeleid hebben we naar een aantal aspecten gekeken om te beoordelen of de uitvoering van het beleid doeltreffend is. Deze aspecten betreffen participatie & samenwerking, communicatie, navolgbaarheid & leesbaarheid en monitoring & informatie. In de tabel hierna is opgenomen naar welke aspecten we kijken en aan de hand van welke normen we deze beoordelen.

Aspect	Norm
Participatie en samenwerking	<ul style="list-style-type: none"> • De mate waarin stakeholders (organisaties en inwoners) betrokken zijn geweest bij het beleid. • De mate waarin is samengewerkt met de relevante (bestuurlijke) partners en de effectiviteit van die samenwerking.
Communicatie	<ul style="list-style-type: none"> • De mate waarin communicatie helder en navolgbaar is voor verschillende doelgroepen.
Navolgbaarheid en leesbaarheid beleid	<ul style="list-style-type: none"> • De mate waarin doelstellingen helder zijn geformuleerd en bijvoorbeeld beleidsstukken en uitvoeringsagenda's leesbaar en duidelijk zijn.
Monitoring en evaluatie	<ul style="list-style-type: none"> • De mate waarin periodiek wordt gemonitord en geëvalueerd ten einde te kunnen bijsturen.

Deze aspecten hebben we beoordeeld op de bijdrage aan de doeltreffendheid van het beleid. In de tabel hierna is opgenomen hoe dit is geoperationaliseerd.

Beoordeling	Score	Norm
Aspect draagt bij aan doeltreffend beleid	4	<ul style="list-style-type: none"> • Vast te stellen dat de manier waarop de aspect is uitgevoerd bijdraagt aan de doeltreffendheid van het beleid.
Aannemelijk dat aspect bijdraagt aan doeltreffend beleid	3	<ul style="list-style-type: none"> • Niet direct vast te stellen maar gesprekspartners zijn over het algemeen van mening dat manier waarop aspect is uitgevoerd bijdraagt aan doeltreffendheid van het beleid.
Aannemelijk dat aspect belemmerend werkt voor doeltreffendheid beleid	2	<ul style="list-style-type: none"> • Niet direct vast te stellen maar gesprekspartners zijn over het algemeen van mening dat manier waarop aspect is uitgevoerd belemmerend werkt voor doeltreffendheid van het beleid.
Aspect werkt belemmerend voor doeltreffendheid beleid	1	<ul style="list-style-type: none"> • Vast te stellen dat de manier waarop de aspect is uitgevoerd belemmerend werkt voor de doeltreffendheid van het beleid.

BIJLAGE II. OVERZICHT GESPREKSPARTNERS

In het kader van het onderzoeken zijn gesprekken gevoerd met de volgende organisaties:

- Waterschap Vallei en Veluwe
- Provincie Utrecht
- Afkoppelcoach (Roerdink Advies)
- Contactpersoon Stichting Steenbreek
- Veiligheidsregio Utrecht

Vanuit de gemeente zelf zijn gesprekken gevoerd met betrokkenen vanuit de volgende functies:

- Wethouder klimaatadaptatie
- Teamleider realisatie
- Teamleider beleid ontwikkeling
- Beleidsadviseur water, riolering en klimaatadaptatie
- Projectleider beheer rioleringen
- Beheerder buitengebied groen
- Beleidsadviseur gezondheid
- Beleidsadviseur groen en landschap
- Adviseur crisisbeheersing

BIJLAGE III. OVERZICHT MAATREGELEN

In de tabel hierna is per maatregel opgenomen in welke categorie we ze hebben ingedeeld in de cirkel van sturing en de veranderlogica. De overkoepelende analyse is in paragraaf 3.4 beschreven.

Nr	Maatregel	Cirkels van sturing	Veranderlogica
1.	Participatie in DPRA werkregio Platform Water Vallei en Eem	Kennisontwikkeling	Draagvlak en samenwerking
2.	Participatie in manifestregio Vallei en Veluwe Klimaatbesteding (uitvoeren stresstesten, risicodialog, uitvoeringsagenda op orde)	Kennisontwikkeling	Draagvlak en samenwerking
3.	Verhogen bijdrage afkoppelen	Invloed	Middelen
4.	Inzetten Afkoppelcoach	Kennisontwikkeling	Kennis
5.	Evaluatie lopende subsidies (afkoppelen, regenton, groene daken)	Invloed	Middelen
6.	Eenmalige onderzoeken in planperiode (ontharden tuinen, voorstel D66, afkoppelverordening)	Kennisontwikkeling	Kennis
7.	Lidmaatschap Operatie Steenbreek	Invloed	Draagvlak en samenwerking
8.	Beleefbaar maken van water	Kennisontwikkeling	Draagvlak en samenwerking
9.	Communicatie bewoners bewust	Kennisontwikkeling	Draagvlak en samenwerking
10.	Onderhoud infiltratievoorzieningen	Controle	Nvt
11.	Risicogestuurd beheer- en onderhoudsplan voorzieningen	Controle	Nvt
12.	Uitbreiden grondwatermeetnet (met 2 peilbuizen)	Controle	Nvt
13.	Grondwatermodel (en optimaliseren meetnet)	Controle	Nvt
14.	Hemelwaterstructuurplan (en afkoppelplan)	Controle	Nvt
15.	Uitvoeren maatregelen investeringsprogramma GWRP	Controle	Nvt
16.	Externe advisering en ondersteuning	Kennisontwikkeling	Kennis
17.	Afspraken bosbranden Bosnota 2015	Controle	Nvt
18.	Landschaps- en natuurontwikkelingsplan	Nvt	Nvt

BIJLAGE IV. BESTUURLIJKE REACTIE COLLEGE VAN B EN W

GEMEENTE
SOEST

Rekenkamer Soest
T.a.v. mevrouw H. Kuijer-Franken
Postbus 2000
3760 CA Soest

Soest, 5 maart 2024

verzonden: 5 maart 2024

uw brief van : 5 februari 2024
uw kenmerk :
afdeling : Rekenkamer
zaaknummer : 717255
onderwerp : Bestuurlijk wederhoor Rekenkameronderzoek Klimaatadaptatie

Geachte leden van de Rekenkamercommissie,

Op 5 februari stuurde u ons de resultaten van uw onderzoek naar het Klimaatadaptatiebeleid van de gemeente Soest. Uw bevindingen en aanbevelingen hebben wij met belangstelling gelezen. Wij danken u voor uw inspanning om het gemeentelijk klimaatadaptatiebeleid van de afgelopen vijf jaar in beeld te brengen.

In uw brief vraagt u ons in het kader van bestuurlijk hoor en wederhoor om een inhoudelijke reactie op de conclusies en aanbevelingen in uw rapport. Dit doen wij graag.

Reactie op conclusies en aanbevelingen

De analyse geeft een uitgebreid beeld van het ingezette gemeentelijke beleid en de doeltreffendheid in de uitvoering. De conclusies zijn voor ons herkenbaar en we kunnen ons vinden in de aanbevelingen. Het is een geruststelling om te kunnen constateren dat diverse aanbevelingen reeds worden opgepakt. Ook hitte en droogte hebben inmiddels onze aandacht. In die zin is het jammer dat de meest recente inspanningen en de ingezette verbreding in de aanpak rond klimaatadaptatie in het RKC-onderzoek niet zijn meegenomen, omdat het nog geen vastgesteld beleid is.

Ten aanzien van de gemeentelijke zorgplicht willen we nog een kanttekening plaatsen. De zorg voor het beperken van de nadelige gevolgen van de grondwaterstand geldt alleen in openbaar terrein en voor zover deze doelmatig is en niet tot de zorg van de (grondwater)beheerder of de provincie behoort.

Hieronder volgt per aanbeveling onze reactie.

Aanbeveling 1: Breng als college de opgave om de gemeente klimaat robuust in te richten in beeld. Hierbij gaat het met name om de concrete handelingsperspectieven op wijk, straat en perceelniveau. Concreet stelt u voor om op perceel niveau via klimaatadaptatie-labels inzichtelijk te maken hoe elk perceel scoort op uitgangspunten als waterberging, hittevorming en verharding.

Het college beaamt dat het inderdaad belangrijk is om in beeld te hebben wat er nog gedaan moet worden om aan de klimaatdoelen in 2050 te voldoen. Het helpt als dan op wijk- en straatniveau en zo mogelijk op perceel niveau inzichtelijk is wat qua inrichting moet worden aangepast en welke acties zinvol zijn. Het is een goede suggestie om zo'n overzicht op te stellen.

Telefoon: 035-6093411

Bezoekadres: Raadhuisplein 1, Soest

Postadres: Postbus 2000, 3760 CA Soest

Internet: www.soest.nl

E-mail: postbus2000@soest.nl

Wel hebben we twijfels bij de suggestie voor een label op perceel niveau. Er is een veelheid aan mogelijke maatregelen die kunnen helpen om wateroverlast, droogte of hitte te beperken, maar de effectiviteit ervan hangt af van een complex aan factoren, die het perceel overstijgen. Daarbij komt dat maatregelen die op het ene perceel genomen worden meer of minder positief of zelfs negatief kunnen uitwerken op omliggende percelen. Soms een stuk verderop, bijvoorbeeld als (grond)waterstromen worden afgebogen. Dit laat zien dat klimaatadaptatie een meer samenhangende aanpak vereist en niet zomaar in een label te vangen is, zeker niet op perceel niveau. Met een label suggereer je in onze ogen meer stelligheid dan je kunt aantonen en doe je onvoldoende recht aan het effect van goed tuinieren en zorgvuldig handelen.

Meerwaarde zien wij in een verkenning in regioverband. De samenwerking met het waterschap en de partners uit het Platform Water Vallei en Eem is belangrijk voor het uitwisselen van kennis en ervaringen. De uitgevoerde stresstesten bieden redelijk inzicht in de lokale opgaven, ook op het vlak van hitte en droogte. In 2025 is weer een nieuwe cyclus stresstesten voorzien. Het zou mooi zijn als deze ook conclusies opleveren voor de aanpak op perceelniveau. De grondslag voor een integrale aanpak wordt opgenomen in het Omgevingsprogramma Water Riolering en Klimaatadaptatie, met een doorwerking naar de andere omgevingsprogramma's. In een uitvoerend programma op wijk/straat niveau kan vervolgens een meer concreet actieplan worden uitgewerkt om Soest klimaatadaptief te maken. Daarbij is overigens de medewerking van inwoners/ondernemers etc. net zo belangrijk als die van de gemeente zelf. In dit verband is ook de rolverdeling met het waterschap en andere regiopartners relevant.

Aanbeveling 2: Stel als gemeenteraad integraal klimaatadaptatiebeleid vast waarin zowel hitte, droogte als wateroverlast een plek krijgen op basis van de opgave (zie aanbeveling 1)..

Het belang van een integraal klimaatadaptatiebeleid onderschrijven we. Het klopt dat de afgelopen jaren de nadruk vooral lag bij wateroverlast, maar inmiddels hebben ook hitte en droogte onze aandacht. Zowel in de regionale samenwerking als ook binnen de gemeente. Bij de opstelling van de Omgevingsprogramma's is er uitdrukkelijk aandacht voor alle aspecten van klimaatadaptatie, met alle gemeentelijke taken en opgaven in het vizier. De laatste maanden wordt intensief samengewerkt aan een gemeenschappelijk afwegingskader. Daarmee worden alle relevante aspecten in alle relevante plannen op een eenduidige en consequente manier in de afweging betrokken. Dit afwegingskader wordt dit voorjaar besproken met de raad, vervolgens vormt het de basis voor de opstelling van de Omgevingsprogramma's. Ook de opstelling van de programma's gebeurt in goed overleg. Op deze manier wordt klimaatadaptatie een vast onderdeel in het gemeentelijk beleid: zowel vanuit de opgavenkant als ook voor wat betreft de randvoorwaarden, (koppel)kansen en aanpak. Of het nu gaat om wateroverlast, hitte, droogte, grondwateraanvulling, waterkwaliteit, biodiversiteit, duurzaamheid, gezondheid en leefbaarheid. Ook in het bredere perspectief van water en bodem sturend houden we de integraliteit van beleid voor ogen.

We hebben er dan ook alle vertrouwen in dat de bezorgdheid van de Rekenkamercommissie omtrent het verwachte gebrek aan aandacht voor integrale oplossingen onterecht zal blijken.

Aanbeveling 3: Zet als gemeenteraad bij het vaststellen van het klimaatadaptatiebeleid, meer in op het meenemen en stimuleren van inwoners en bedrijven in maatregelen op het gebied van klimaatadaptatie. U noemt daarbij het beter inzetten van communicatie-instrumenten, zoals van Stichting Steenbreek. Daarnaast komt u met de suggestie om te overwegen prestatieafspraken te maken met woningbouwcorporaties over het verminderen van verharding en afkoppelen.

We zijn het met de Rekenkamercommissie eens dat ook maatregelen op privaat terrein bijdragen aan klimaatadaptatie en dat hitte en droogte daar onderdeel van zijn. We onderschrijven de aanbeveling om meer in te zetten op de mogelijke maatregelen op privaat terrein. In Soesterberg zijn twee afkoppelcoaches actief. Daarnaast kijken we wat we nog meer kunnen doen. Daarvoor worden de contacten met Stichting Steenbreek weer aangehaald. Ook met de Stichting Heuvelrugtuinen lopen inmiddels contacten over samenwerking. Dit is een samenwerkingsinitiatief van het Nationaal Park Utrechtse Heuvelrug, Natuur en

Milieufederatie Utrecht en IVN Natuureducatie. Een belangrijk doel is het vergroenen en klimaatrobuust maken van tuinen op en rond de Heuvelrug. Het project zet de openbare ruimte, particuliere tuinen en de wijkaanpak in als instrumenten. Door hun werkwijze kunnen de initiatiefnemers de gemeente voor een belangrijk deel ook ontzorgen. Dat vergroot de effectiviteit en levert een belangrijke meerwaarde. Ook het tweede deel van de aanbeveling – de overweging om prestatieafspraken te maken met woningbouwcorporaties – nemen we ter harte.

Aanbeveling 4: Overweeg als gemeenteraad om naast stimuleringsmaatregelen ook in te zetten op maatregelen die transitie ten behoeve van klimaatadaptatie kunnen afdwingen. Hier refereert u aan de modelverordening van de VNG, met de opmerking dat het wat u betreft een politieke keus is of een stap naar afdwingen wordt gezet. Gevolgd door de aanbeveling om deze keus expliciet te maken.

Het college deelt het inzicht dat het mogelijk effectief zou kunnen zijn om naast stimuleringsmaatregelen afkoppeling eventueel ook door afdwingen mogelijk te maken. Het is een goed idee om de raad hierover om een uitspraak te vragen. Daarvoor lijkt het ons zinvol om eerst te verkennen hoe de ervaring is bij andere gemeenten, die reeds werken met zo'n verordening. In regioverband zijn we al bezig om te kijken of we onder het omgevingsplan aanwijzingsgebieden voor afkoppelen kunnen toepassen. De verordening hiervan ligt al klaar. Om echt te kunnen afdwingen is het evenwel nodig dat dit ook landelijk wettelijk wordt geregeld.

Aanbeveling 5: Vraag als gemeenteraad om een monitor op het gebied van klimaatadaptatie. Zo kan de uitvoering worden bijgehouden en tijdig worden bijgestuurd.

Het beter bijhouden van de voortgang en effectiviteit van het klimaatadaptatiebeleid is een logisch advies, om zo nodig later bij te kunnen sturen. De vraag is nog even hoe je zo'n monitor inricht en wat dit betekent voor inzet, capaciteit en budget. Wij verwachten dat het vooral zinvol is om dit regionaal op te pakken en als regio te kijken hoe effectief je bent, omdat het soms ook juist op grote schaal samenwerking vraagt.

Aanbeveling 6: Breng als college, in lijn met aanbeveling 2, klimaatadaptatie binnen de interne organisatie bij elkaar om de integraliteit te borgen. Bijvoorbeeld door een samenwerkingsgremium klimaatadaptatie in te richten met deelnemers op het gebied van ruimtelijke ordening, bouwen, groen en uitvoering.

Deze aanbeveling sluit aan bij de reeds in gang gezette werkwijze om meer gezamenlijk op te trekken rond beleid en uitvoering van de groene en blauwe werkvelden. Ook de nauwe samenwerking rond de opstelling van de Omgevingsprogramma's past in deze lijn. Dat geldt niet alleen voor het fysieke domein maar ook voor de afstemming met het sociale domein en de andere relevante afdelingen. Uiteraard is het de bedoeling ook na het opleveren van de Omgevingsprogramma's de samenwerking effectief en doelmatig te houden. Het college is zich zeer bewust van het belang van een integrale aanpak van klimaatadaptatie. Het is dan ook goed om zicht te houden op de knelpunten en verbetermogelijkheden in beleid en uitvoering. Gezien alle reeds lopende samenwerkingsverbanden lijkt het ons niet nodig nog een nieuw gremium op te tuigen.

Tot slot

Samenvattend willen we benadrukken dat we uw bevindingen en aanbevelingen ter harte nemen. We zien hierin een steun voor de integrale benadering die we reeds in gang hebben gezet. Door de aanbevelingen verder uit te werken, kunnen wij onze aanpak nog effectiever maken. De beleidsmatige kant nemen we op in het Omgevingsprogramma. Wat het eventueel betekent voor extra inzet, capaciteit en budget komt terug via de normale P&C-cyclus.

De reactie van de gemeenteraad op het rapport zien wij met belangstelling tegemoet.

Telefoon: 035-6093411

Bezoekadres: Raadhuisplein 1, Soest

Postadres: Postbus 2000, 3760 CA Soest

Internet: www.soest.nl

E-mail: postbus2000@soest.nl

Pagina 4 van de brief
Zaaknummer: 717255

Mocht u naar aanleiding van deze brief nog vragen of opmerkingen hebben, neem dan gerust contact op met de behandelend beleidsmedewerker Water en Klimaatadaptatie:
Harmke van Dam (telefoon 06 3979 2157 of e-mail h.vandam@soest.nl).

Met vriendelijke groet,

Burgemeester en wethouders

Leontine Vermond
Gemeentesecretaris

Rob Metz
Burgemeester

V.L. Scholten

Telefoon: 035-6093411

Bezoekadres: Raadhuisplein 1, Soest

Postadres: Postbus 2000, 3760 CA Soest

Internet: www.soest.nl

E-mail: postbus2000@soest.nl

BIJLAGE V. NAWOORD

REKENKAMER

Klimaatbestendigheid is een landelijke opgave die vraagt om een lokale aanpak en lokale implementatie. Uit het onderzoek naar Klimaatadaptatie blijkt dat de gemeente Soest beleid heeft gevoerd op het gebied van wateroverlast maar niet op het gebied van hitte en droogte. Daardoor komen potentiële oplossingen op het raakvlak van hitte, droogte en wateroverlast (zoals groenstructuren) minder snel in beeld. Dat draagt niet bij aan het doeltreffend en doelmatig klimaatbestendig inrichten van Soest.

De Rekenkamer is blij om van het college van B en W te vernemen dat het zich herkent in de conclusies van het onderzoek en dat diverse aanbevelingen reeds opgepakt worden. Toch zien wij aanleiding om op basis van de reactie van het college van B en W een nawoord aan dit rapport toe te voegen. Dat komt doordat het college geen concrete acties verbindt aan de vertaling van de aanbevelingen. Verder geeft het college aan het jammer te vinden dat de Rekenkamer niet de meest recente inspanningen en de ingezette verbreding in de aanpak rond klimaatadaptatie meegenomen heeft. Echter, het is gebruikelijk dat beleidsevaluerend onderzoek van de Rekenkamer zich richt op vastgestelde beleidskaders en niet op beleid wat in ontwikkeling is.

Hieronder gaan wij specifiek in op twee reacties van het college van B en W ten aanzien van de aanbevelingen:

- Ten aanzien aanbeveling 4 'Overweeg als gemeenteraad om naast stimuleringsmaatregelen ook in te zetten op maatregelen die transitie ten behoeve van klimaatadaptatie kunnen afdwingen' stelt het college dat landelijke wetgeving nodig is om lokaal maatregelen af te kunnen dwingen. We willen benadrukken dat dit ook in het huidige wettelijke kader al kan. Het is uiteraard aan uw raad om deze politieke keuze te maken.
- Ten aanzien van aanbeveling 6 'Breng als college, in lijn met aanbeveling 2, klimaatadaptatie binnen de interne organisatie bij elkaar om de integraliteit te borgen'. Wij hebben door middel van het voorbeeld van een overleggenoot getracht het belang van integraliteit met betrekking tot klimaatadaptatie te concretiseren. De aanbeveling is en blijft om zorg te dragen voor borging van de integraliteit. Wij blijven nieuwsgierig naar (andere) mogelijkheden die het college ziet om dit te bewerkstelligen.

Het college geeft aan voornemens te zijn om de aanbevelingen verder uit te werken zodat de aanpak met betrekking tot klimaatadaptatie via het omgevingsprogramma effectiever wordt. Wij bevelen de raad aan om het college van B en W te vragen binnen 3 maanden aan de raad te rapporteren over de aanpak of implementatie van de overgenomen aanbevelingen.

